

Danijela Kambasković-Sawers

**STRUJE I PRAVCI AUSTRALIJSKE
I NOVOZELANDSKE KNJIŽEVNOSTI
DO KRAJA 20. VEKA**

Beograd - 2006.

Balkanski književni glasnik

**Za izdavača:
Dušan Gojkov**

**Glavni i odgovorni urednik:
Dušan Gojkov**

Australijska književnost je mlada u poređenju sa evropskim književnostima, ali u poslednjih dvadeset i pet godina (praktično, otkako je Patriku Vajtu dodeljena Nobelova nagrada za književnost 1973. godine), ona izaziva poštovanje sa elementima neverice, te želju da se pronikne u uzroke tog fenomena. Gotovo svemirska brzina i sirina razvojnog puta književnosti Australije malo sa čime se može porediti. Intelektualna klima Australije se za samo nesto više od dve stotine godina razvila od kolonijalnog, provincijskog književnog mentaliteta, kroz koji samo povremeno odbljesne neki upečatljivi stih ili metafora, do jedne od najinteresantnijih, najsvežijih književnih i duhovnih scena našega vremena. Novozelandska književnost, pak, razvijala se okrenuta jednim okom majci Engleskoj, a drugim, pomalo ljubomorno, Australiji i njenom stvaralaštvu. Istina stabilnija ali zato manje inovatorska, novozelandska književnost je u svojim najboljim ostvarenjima dostigla manje domete no australijska, ali je zato kvalitet običnog, svakodnevnog spisateljstva i žute štampe na Novom Zelandu neuporedivo viši no u Australiji.¹

Centralna tema razvoja australijske književnosti je “borba lokalnih pisaca da budu *australijski*”². A opet, uprkos toj težnji australijskih pisaca ka *australijskom* pisanju, nemoguće je izaći iz realnosti engleskog jezika na kome dela nastaju te činjenici da su ona u stvari deo *engleske* književnosti.³ Taj dualitet obeležio je celokupnu ovu književnost. Na sličan način deo engleske književnosti je i novozelandska književnost, ali je element koji novozelandskom pesništvu daje specifičan pečat, neka neizreciva, sveobuhvatajuća i sveprožimajuća - okeanska - čežnja.⁴

U večnom kontekstu čudnog i prelepog australijskog pejzaža koji ovu mladu književnost prožima i određuje bilo kroz estetsko, intelektualizovano a katkad gotovo erotizovano uživanje, bilo kroz potpunu negaciju i nerazumevanje, deluju pisci čije pregalaštvo pomera granice književnih formi i sadržaja; u stvaralastvu *bilo koje zemlje*, pa tako i Australije, postoje

---

¹ Seymour-Smith, Martin; *Guide to Modern World Literature*, Macmillan Press Ltd, London, 1985, str. 973

² Barnes, John, (priir): *The Writer in Australia 1856-1964*, Oxford University Press, Melbourne, 1969, Introduction, str. xi

³ King, Alec: “Contemporary Australian Poetry”, 1964; u Barnes, John: *op.cit.*, str. 323.

⁴ Marčetić, Nikola: “Suvremeni pjesnički trenutak Novog Zelanda”, *Most*, Mostar, 1980, g.7, br. 31, str. 78

i oni aspekti književnosti vezani za ličnost i subjektivnost stvaraoca, ali su i oni neminovno, u manjoj ili većoj meri, određeni društvenim okruženjem⁵. Ova književnost nastala je kao rezultat implozije heterogenog, visoko individualnog, po mnogo čemu revolucionarnog stvaralaštva Australijanaca u Australiji, Australijanaca koji žive van Australije, Australijanaca koji su potekli sa drugog tla, stranaca koji žive u Australiji; kreativnosti seksualne revolucije, reakcije na seksualnu revoluciju u vidu nove represije, kreativnosti energije društvenog oslobađanja, ženskosti, individualnosti i samoodređenja, homoseksualnosti, zelenog pokreta, pokreta za zaštitu Aboridžina, iz samog aboridžinstva, pitanja identiteta, izgubljenosti i traganja za duhovnim sidrom pojedinca u ovom novom, starom svetu. Na Novom Zelandu stvaralaštvo je prešlo put od književnosti savremenog britanskog izraza pa do samosvojne književnosti jasnog novozelandskog identiteta, u koju posebnu svežinu unose stvaraoci potomci polinezijskog naroda Maora, koji su novozelandska ostrva naselili u 14. veku. Danas se mladi ljudi ohrabruju da pohađaju univerzitetsku nastavu na jeziku Maora, da pišu i stvaraju na njemu. Mnoštvo je stvaralaca koji nalaze “međuforme”, formalno istražuju upliv engleskog na Maori jezik i obratno. O tome će biti više reči u narednim odeljcima.

Surovost zemlje kao pokora, a evropskom oku uznemirujuća, snažna lepota kao nagrada, - kroz ove se suprotnosti prvim doseljenicima Australije nagoveštava Apsolut. Podstičući mu maštu, prosijavanje providenja boji i pokroviteljski natkriljuje mukotrpne procese čovekovog savlađivanja i poetizacije zaštrasujućeg okruženja, te njegovo traganje za sopstvenim ostvarenjem. Suročen sa evropskom umu dotad nezamislivim teškoćama, evropskoj koži nepojmljivom snagom sunca, evropskom umu neshvatljivim razmerama praznine i prostora, rani australijski doseljenik ih je, i sa fizičkog i sa psihološkog stanovišta, mogao uspešno prevazići samo zajedničkim, združenim naporima. Usamljen čovek bio je osuđen na propast, a osećanje povezanosti među snažnim, neustrašivim ljudima, - *mateship*, osobeno australijski koncept odanog drugarstva, ima svoje korene u tim prvim, pionirskim danima naseljavanja Australije. “...Razdragana, američka vrsta optimizma nikada nije mogla zaživeti u Australiji; njeni prvi doseljenici bili su osuđenici, a unutrašnjost zemlje ogromna i naizgled nesavladiva”⁶. Novi Zeland, pak, nikada nisu kolonizovali osuđenici, već slobodni ljudi koji su bili prinuđeni da Englesku napuštaju zbog ekonomskih teškoća. Novi Zeland predstavlja geografski kontrast u odnosu na Australiju: dok je unutrašnjost Australije suva i gruba, Novi Zeland je zelen, obrastao

---

⁵ Ewers, John K: *Creative Writing in Australia*, Georgian House Ltd, 1962, str. 12.

⁶ Seymour-Smith Martin, *Op.cit.*, str. 184.

rastinjem i prijatniji za život, ali još ređe naseljen⁷. Uprkos razlikama, postoje i sličnosti sa Australijom, od kojih je najupečatljivija predrasuda o sopstvenoj superiornosti u odnosu na maorske starosedeoce, voema nalik onoj anglo-australijskoj prema Aboridžinima. Rani anglosaksonski doseljenik, suočen sa sopstvenom sićušnošću i beznačajnošću u središtu beskrajnog okeana, suočen sa nepoznatom kulturom starosedelaca, stiče nove književne teme, ali i dalje idejno i stilski ostaje veran tradiciji iz domovine⁸.

Svest o praktičnosti i grubosti ranog australijskog kolonijalnog društva mora se ublaziti svešću o književnim elementima tadašnje popularne kulture. Iako bivši osuđenik, **Majkl Mesi Robinson** (Michael Massey Robinson, 1744-1826) bio je naimenovan za Lovorom ovenčanog pesnika (Poet Laureate), a ova je institucija bila prihvaćena i poštovana u tadašnjoj Australiji. Biblija, crkvena služba, propoved, dečja pesma i priča, balada, legenda, pozorište, popularni triler i pažljivo sastavljano pismo, sve su to bila sredstva izraza koja su našla svoje mesto u ovom društvu i postojala paralelno sa grubljim aspektima života. Stekli su se, dakle, uslovi za početak razvoja ove književnosti⁹. Do današnje fragmentirane, raznovrsne i inovativne književnosti ona je odista prešla dug put. Novozelandska književnost nije imala baladnu ni pripovedačku tradiciju na koju bi se u svom razvoju mogla osloniti. Pored toga, na samom početku razvoja njene književnosti novozelandska srednja klasa u nastajanju nije imala mnogo razumevanja za pisanje, koje nije smatrala "poštenim radom". Ipak, iako je zbog toga ova književnost iznedrila neke od najoštrijih dela društvene satire, primetan je napor novozelandskih književnika svih generacija da zabeleže jedinstveno novozelandsko iskustvo, koje po svom kvalitetu nije ni britansko, ni austrlalijsko.

---

⁷ Seymour-Smith Martin, *Op.cit.*, str. 973.

⁸ Marčetić, Nikola: "Suvremeni pjesnički trenutak Novog Zelanda", str. 77

⁹ Stewart, Ken: "The Colonial Literati in Sydney and Melbourne", u Dermody, Susan, Docker, John i Modjeska, Drusilla, prir: *Nellie Melba, Ginger Meggs and Friends*, Essays in Australian Cultural History, Kibble Books, Malmsbury, Victoria, Australia, 1982, str. 178.

POEZIJA

Rani australijski doseljenik svoje osećanje izolovanosti iskazuje i ublažava kroz osećaj asocijativne identifikacije¹⁰, identifikacije sa grupom, kroz zajedničko recitovanje anonimnih balada (narativnih pesama za pevanje čija pojava prethodi pojavi proze) i usmeno pripovedanje ranih pripovedaka. Ove balade i priče o zloj sreći, prevaziđenim nevoljama, tada jos sasvim muške, horizontalne, dvodimenzionalne, anegdotalnoga karaktera, i neopterećene suptilnostima osećanja i obrazovanja¹¹, širile su se u koncentričnim krugovima od usamljenih kampova u unutrašnjosti, polako, od čoveka do čoveka, preko čitave zemlje, do samog obalnog pojasa, nešto plodnijeg i pristupačnijeg, bogatijeg i razvijenijeg. Kada je o australijskoj poeziji reč, ona se i rodila iz tih anonimnih balada koje su se pevale širom kontinenta. Za njih se, u kratkim crtama, može reći da su bile duge, narativne i rimovane.

Endrju Barton “**Bendžo**” Peterson (Andrew Barton, ‘Banjo’ Paterson, 1886 - 1941) nastavlja ovu tradiciju svojim autentičnim, izuzetno ritmičnim, precizno rimovanim stihom i magnetičnom narativnošću. Kao i kod Kiplinga, ovakav stil useca se u pamćenje i svoje najpotpunije dejstvo postiže kada se čita naglas. Peterson je autor nezvanične australijske himne, pesme “Razigrana Matilda” (“Waltzing Matilda”), koja je napisana u slavu torbi nalik na bisage koje su se nosile na leđima širom pustinje¹². Uprkos povremenom pokroviteljskom osećanju prema sloju društva koji opeva (jer, za razliku od ljudi o kojima peva, Peterson je bio obrazovan čovek¹³), njegova je poetska dikcija izvorna i upečatljiva, a njegove balade tople i prijatne za slušanje. Peterson je rodonačelnik “književne mode” koja traje dugo posle njegove smrti.

---

¹⁰ Vidi Jaus, Hans Robert: *Estetika recepcije*, izbor studija, Nolit, Beograd, 1978. (prevela Drinka Gojković).

¹¹ Bail, Murray (prir). *The Faber Book of Contemporary Australian Short Stories*, Faber and Faber, London, 1988., Introduction, str. xiii.

¹² “To waltz a Matilda”, plesati s Matildom, znači “nositi torbu po pustinji”. Wilde, W.H., Hooton, J. and Andrews, B., (prir): *The Oxford Companion to Australian Literature*, 2nd Edition, Oxford University Press, 1994, “Waltzing Matilda”, str. 784.

¹³ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 185.

Rana australijska lirska poezija razvija se po već poznatom kolonijalnom uzorku, usmerena na stvaralaštvo u domovini, te tako najvažniji australijski pesnici ovoga perioda, **Harpur** (Charles Harpur, 1813 - 1868), **Kendal** (Henry Kendall, 1839 - 1882) i **Gordon** (Adam Lindsay Gordon, 1833 - 1870), stvaraju poeziju u jasnim okvirima britanskog romantizma. Ova rana poezija se, dakle, odlikuje visokim stepenom formalizma, muzikalnošću stroge šeme metra i rime, te poetizacijom običnih tema ili predstavljanjem fantastičnih predmeta. Kroz ovaj modus se ponekad prelomi nova australijska slikovnost, ostvarivši samo izuzetno spoj veće umetničke vrednosti. Tako Kendalova pesma "Ulamara",

Go by -- Go by!
They have told her a lie
Who said he was nigh,
In the white-cedar glen –
In the camps of his men:
And she sitteth there weeping –
Weeping and weeping and weeping,
For the face of a warrior sleeping!
Do you hear her, Ulamara?
Oh! Where is her warrior sleeping?¹⁴

čiji pevljiv ritam i umetnička ponavljanja dozivaju u sećanje "Gospu iz Šalota" Alfreda Tenisona, obrađuje večnu romantičarsku temu ostavljene devojke, ali joj Kendal daje snažan pečat australijske posebnosti. Brzi potezi njegove metaforične kičice iznenađujuće životno dočaravaju Aboridžinku koja bezuspešno pokušava da otkrije trag voljenog čoveka nestalog u širini australijskog zaleđa. Čarls Harpur, pak, u svojoj pesmi "Lična sloboda", koristi simbole australijskog biljnog i životinjskog sveta, da progovori o svojoj želji za apsolutnom slobodom duha i ponašanja:

.....And as still
A torrent, dashing from its native hill,
Doth make its own best way, be't mine to groove
My individual world-path and approve
Its lonely fitness with a sovereign thrill!¹⁵

te tako seje klicu kasnijim književnim obradama ove najsnažnije potrebe koja definiše australijski mentalitet i koja će postati jedna od najplodnijih književnih tema u australijskom književnom stvaralaštvu. Romantični tonovi vidljivi su i u njegovoj pesmi "Potok četiri groba":

---

¹⁴ Kendall, Henry: "Ulamara", u Strauss, Jennifer (prir.) *The Oxford Book of Australian Love Poems*, Oxford University Press Australia, 1993. str. 7 (Promašiti! Promašiti! / Slagali su je / Oni koji su rekli da je blizu, / U klancu belog kedra, / u taboru sa svojim ljudima; / I ona sedi i plače -- / plače, plače i plače / za usnulim licem ratnika! / Čuješ li je, Ulamara? / O, gde je njen usnuli ratnik?)

¹⁵ Iz pesme "Lična sloboda". "Self-Liberty", Charles Harpur, u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str .3. (I kao što neprekidno / bujica, survivajući se sa rodnoga brda / krči svoj sopstveni, najbolji put, neka bude moje da usećem / svoju ličnu svet-stazu i overim/ njenu usamljenu podobnost suverenim uzbuđenjem!)

But when the sun had wholly disappeared
Behind those mountains - O what words, what hues
Might paint the wild magnificence of view
That opened westward! (...)¹⁶

Čarlz Kristofer Bouen (Charles Christopher Bowen, 1830 - 1917) novozelandski je pesnik istog perioda. U njegovom pevanju o prirodi očigledan je uticaj engleskog romantizma, naročito Viljema Vordsvorta i njegove poetizacije običnog, ali uočljiva je i nota osobite novozelandske zebnje i usamljenosti u zemlji koja bez istorije pluta u beskrajnom okeanu. Taj spoj je otelotvoren u Bouenovoj pesmi "Vidna noć na Novom Zelandu". Sve je sadašnjost! Mi hrlimo dalje, Podnevno sunce neće dati sjene Nama što zurimo tako zaneseni, Gonjeni istom željom od iskona. Što će nam tada misli, i što nada? No dan se bliži kraju, zapad zlati Zelene krošnje naših ušpomena, Zalazi već i sunce naše slave, I uspomena na nas tek je odraz Što nestaje u sveopćoj mrklini.¹⁷

Džon Šo Nilsen (John Shaw Nielsen, 1872 - 1942), sledeći australijski pesnik koga treba pomenuti, ne toliko sa književno umetničkih koliko sa književno-istorijskih razloga, bio je neobičan čovek. Ni dovoljno obrazovan, ni dovoljno oštrog vida da bi mogao da piše, on je svoje pesme sastavljao u glavi, a zatim čekao da pronade nekoga da ih zapiše. Na taj način, nažalost, mnogo se pesama izgubilo. Nilsen je važan sa književno-istorijskog stanovišta jer je u svojoj poeziji negovao karakteristično australijsku jednostavnost. Neujednačenog je talenta, i, iako njegovi retki dragulji sijaju osnovnim oblikom i bojama:

It was a reign of roses
Of blue flowers for the eye,
And the rustling of green girls
Under a white sky.

I dream of an old kissing-time
And the flowered follies there,
In the dim place of cherry-trees
Of you, and yellow air.¹⁸

---

¹⁶ Harpur, Charles: "The Creek of the Four Graves", navedeno u Wright, Judith: *Preoccupations in Australian Poetry*, Oxford University Press, Melbourne, 1965, str. 11 (Ali kad sunce potpuno nestade/ iza planina - o, kakve su reči, kakve boje / koje bi mogle da naslikaju divlju uzvišenost pogleda / koji se otvorio prema zapadu! (...))

¹⁷ Bowen, Charles C.; "Vidna noć na Novom Zelandu", preveo Nikola Marčetić, *Most*, Mostar, 1980., br. 31, str. 79

¹⁸ Nielsen, John Shaw: "You, and Yellow Air", u Strauss, Jennifer, prir: *Op.cit.*, str. 39. (Bilo je vreme vladavine ruža, / plavog cveća za oko, / I šuštanja zelenih devojaka / Pod belim nebom. // Sanjam o starom

Nilsenov pesnički izraz tek u nekoliko pesama dostiže vrhunac i uspeva da se probije kroz njegovu često preterano “pesničku” dikciju¹⁹. **Meri Finin** (Mary Finin, 1906), manje poznata australijska pesnikinja, na sličan, snažno hromatski način slika ljubav:

You have caged light within your long embrace,
Ruby and emerald and sapphire burn -
Brittle, unfading flowers for risen sun
Become a dancing glory.²⁰

Lepota koju isijava poezija Meri Finin od one je vrste koja se opire uspešnom prevodu. Iako ređe zastupljena u velikim antologijama, ova pesnikinja zaslužuje da bude pomenuta u ovom kratkom pregledu zbog svoje specifične, izrazito vizuelne upotrebe reči (tehnik njihovog kombinovanja nalik na slikanje), zbog svoje sposobnosti da bez napore dočara atmosferu i osećanje, te efektnog suprotstavljanja svakodnevnog i neobičnog u komplikovanu metaforu koja prenosi jednostavnu ideju.

Sličan po jednostavnosti forme, ali izraženije metafizičkog izraza je i Novozelandsanin **Viljem Hosking Oliver** (William Hosking Oliver, 1925-)

Moj put pak bješe zaobilazan -
Do vrata koledža, katedre, ove pjesme...
Zar sam ponesen njenim zanosom
Mogao čuvati davni očev san.
Tu sliku o svom vlastitom majuru?
To što mi bješe namro kad se rodih²¹.

Figura koja u istoriji australijske književnosti stoji nasuprot Džonu Šou Nilsenu po klasnoj pripadnosti, ali mu nalikuje po krajnjoj uspešnosti poetskog ostvarenja, jeste **Kristofer Brenan** (Christopher Brennan, 1870 - 1932). Vrhunski obrazovani, načitan profesor sidnejskog Univerziteta, koji je proputovao svet i stvarao poeziju pod uticajem francuskih simbolista, nemačkog romantizma i pre-rafaelitskih pogleda na ženu, upinjao se i sve svoje kreativne snage svesno usmeravao na to da stvori “vrhunsku poeziju”. Ono što je zaista stvorio jeste poezija koja je žiža neispunjenih ideala i putenosti neostvarene u viktorijanskom braku, nezadovoljstva sobom i sopstvenim životom, te dubokog nemira, sublimovanog u poetskom iskazu nastalom pod težinom mnogih književnih uticaja:

She is the night: all terror is of her

---

vremenu poljubaca, / o cvetnim ludostima tadašnjim, / O senovitom mestu trešnjevog drveća, / o tebi, i žutom vazduhu.)

¹⁹ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 186.

²⁰ Finin, Mary: “For a Picture of Lovers in Stained Glass”, u Straus, Jennifer, *prir.: Op.cit.*, str 69.

(Zatvorio si svetlost u kavez svog dugačkog zagrljaja, / Rubin i smaragd i safir gore --/ Krhki, večni cvetovi za jutarnje sunce / Postaju razigrana slava.)

²¹ Oliver, William H.; “Slike iz života moga oca”, *Most*, Mostar, 1980, g. 7, br. 31, str. 80

when the distemper'd dark begins to boil
with wavering face of larve and oily blur
of pallor on her suffocating coil.²²

Na sličan način, mada sa manje formalno-retoričke suptilnosti, i uz neskriveno ispovedni ton, bračno nezadovoljstvo sublimovala je i **Ada Kembridž** (Ada Cambridge, 1844 - 1926):

9
I lay me down upon my bed,
A prisoner on the rack,
And suffer dumbly, as I must,
Till the kind day comes back.²³

Pesma je pisana u “naivnoj” formi katrena sa jednostavnom shemom rime *abcb*, i podseća na narodnu baladu, ili formu koja se obično daje dečjoj poeziji. Najinteresantniji i najsveziji element ovakvog pesničkog izraza je kombinacija te jednostavne forme sa duboko ličnim predmetom, o kome se govori kroz metaforu ekstremnog fizičkog mučenja i tonom sa elementima tragičnog. Nažalost, pesnički izraz Ade Kembridž za nijansu je suviše ličan da bi uspešno predstavio opšteljudske vrednosti i osećanja.

Meri Gilmor (Mary Gilmore, 1865 - 1962) pionir je feminizma i strasnog umetnički obojenog interesovanja belog čoveka za aboridžinsku kulturu. **Lezbija Harford** (Lesbia Harford, rođena Lesbia Keogh, 1891 - 1927), žena je koja je 1916. godine diplomirala pravo i filozofiju na Univerzitetu u Melburnu i, nalik Emili Dickinson, nikada nije objavila ni jednu svoju pesmu za života. Harfordova je prvi autentično snažni, upečatljivi ženski glas u australijskoj poeziji. Njene su reči začuđujuće modernog tona i forme:

My
Man
Says
I weigh about four ounces,
Says I must have hollow legs.
And then say I,
‘Yes,
I’ve hollow legs and a hollow soul and body.
There is nothing left of me.
You’ve burnt me dry.²⁴

---

²² Brennan, Christopher: “Lilith, XII” u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str 35. (Ona je noć: sva strava od nje je/ kad umrtvljena tama počinje da kljuca / drhtavim licem larve i uljanom mrljom / bledila njenog zagušnog klupka.)

²³ Cambridge, Ada: “A Wife’s Protest”, u Straus, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str 13. (9 / Ja legnem na svoj krevet/ kao zatvorenik na točku za mučenje, / i trpim nemo, kako moram, / dok se mili dan ne vrati.)

²⁴ Harford, Lesbia: “Grotesque”, u Straus, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str 58. (Moj/ Čovek/ Kaže / Da ja težim pola kile, / Kaže da mora da imam rupu u stomaku. / A onda kažem ja, / “Da, / Imam rupu u stomaku i rupu u duši i telu. / Ništa od mene nije ostalo. / Sve si mi što imam sagoreo.” /)

Zadivljuje njena ubedljiva, sigurna dikcija. Bez zapadanja bilo u sentimentalnost i samosažaljenje, bilo u bes ili grubost, Lezbija Harford ostvaruje svoj fini osećaj za verbalizaciju dotad nepoetizovanih ženskih osećanja. Zbirke poezije su joj *Pesme Lezbije Harford (The Poems of Lesbia Harford, 1941)*, i novo izdanje njene poezije objavljeno 1985. godine sa predgovorom Drusile Modjeske, a roman *Neprocenjiva misterija (Invaluable Mystery)* objavljen je 1987., ali verovatno napisan 1921.-24. godine. Mada stvara nešto kasnije, pesnikinja slične snage je i Novozelandska **Robin Hajd** (muško ime, pseudonim **Ajris Wilkinson**) (Robin Hyde/ Iris Wilkinson, 1906-39). Pisala je romane i kratke pripovetke, ali je najpoznatija njena lucidna, nežna poezija. Zbirka *Kuće pored mora (The Houses by the Sea, 1952)* sadrži autobiografske pesme snažnog izraza, pune nostalgije, čistote osećanja i neispunjenih erotskih čežnji koje su je proganjale.

I never meant
To tell the rest, or you, what I had seen;
Though that night, when I came in late for tea,
I hoped you'd see the sandgrains on my coat.²⁵

U pesmi "Plaže", ona kaže da je u tajnosti posmatrala dvoje ljubavnika na plaži a kasnije, kada su oni napustili plažu, otišla da legne na isto mesto na pesku gde su oni ležali.

Hju Mek Krej (Hugh McCrae, 1876 - 1958) uživa veliku popularnost u Australiji. Mada priznaje oscilacije u kvalitetu njegovog izraza, Džudit Rajt ovim rečima opisuje njegovu poeziju: "Ništa tako živo, tako neposredno, tako neizbežno u svojoj slikovnosti, nije se do tada probilo u prilježnu ali ne i senzualnu australijsku poeziju.(...) Srce ili peva ili ne, a Mek Krej je neuporedivi pevač."²⁶ Za razliku od domaćih kritičara, oni van australijskog kulturnog područja ovu popularnost doživljavaju kao svojevrsan neobjašnjiv fenomen, uskraćujući Mek Kreju svoje poštovanje. Ne može se reći, smatra Martin Sejmur Smit, uz neskrivenu ironiju, da je Mek Krej čak ni "plodnošću i obilnošću svoje poezije ublažio konvencionalnost koja je zaštitni znak njegove vitalnosti":

And a bird in my heart begins to sing
Over and over that same sweet thing –

Safe in the house with my boyhood's love

---

²⁵ Hyde, Robin: "The Beaches", u Seymour Smith, Martin, *Op. cit.*, str. 975 (Nisam mislila/ ikome, ni tebi, da kažem šta sam videla; / premda sam se te noći, kada sam zakasnila na čaj, / nadala da ćeš videti zrnca peska na mom kaputu).

²⁶ Wright, Judith: *Preoccupations in Australian Poetry*, str. 100-101.

Mek Krej je bio pesnik socijalističkih uverenja, zbog kojih je kasnije postao zvezda pesničke grupe “Vizija”, ali je njegova poezija, kako to, nažalost, vrlo često biva, završila “na policama upravo one klase čije je vrednosti dovodio u pitanje”.²⁸

Prvi važniji korak u razvoju savremene australijske književnosti predstavljalo je formiranje pesničke grupe okupljene oko časopisa *Vizija* (*Vision*, 1923), i njenog idejnog tvorca **Normana Lindzija** (Norman Lindsay, 1879 - 1969). Lindzi je pre svega bio Uticaj (sa velikim U): neobična figura, snažne, privlačne ličnosti, romanopisac, ilustrator i filozof sumnjive vrednosti. Propagirao je nove, doduše nejasno definisane ali zato izvanredno snažne ideje o “vitalnosti” i “životnom elanu” koje treba da prožimaju čovekov život. Njegov je najdublji interes ležao u stvaranju posebne životne filozofije. Tu je, nažalost, bio manje uspešan no u književnom stvaralaštvu. Njegovu knjigu filozofske orijentacije *Kreativan napor* (*Creative Effort*, 1920) kritika definiše kao “nedoslednu mešavinu pseudo-ničeanskog vitalizma, bezbožne besmrtnosti i nespretnih ljubavnih insinucija”²⁹. Što se Lindzijeve kreativne proze tiče, roman *Crvena gomila* (*Redheap*, 1930) je, zbog iskrenosti s kojom je predstavio život u unutrašnjosti Australije devedesetih godina prošloga veka, bio dvadeset godina zabranjen od strane australijske vlade. Roman *Subota* (*Saturdee*, 1933) kritika smatra njegovim najboljim delom. U dečjem romanu *Magični kolač* (*The Magic Pudding*, 1918), Lindzijeva ličnost našla je svoj najpotpuniji, nesmetani izraz.

Grupa “Vizija” je jedno vreme delovala u Australiji, pa zatim Londonu, gde je izlazio časopis *Londonska Afrodita* (*The London Aphrodite*, 1928). Ovaj časopis uređivao je **Džek Lindzi** (Jack Lindsay), Normanov sin, biograf i prevodilac marksističke orijentacije. Predstavnici grupe “Vizija” dali su svoj najbolji pesnički doprinos tek nakon raspuštanja grupe unutar koje su sazreli. Uzrok tome je sustinska neosetljivost ovog pokreta za potrebe svojih članova, te stalno insistiranje na nejasnoj vrednosti “vitalnosti”, a zanemarivanje problematike modernog izraza, koja im je očigledno u tom trenutku bila važnija.

---

²⁷ McCrae, Hugh: “Song of the Rain”, u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 44. (A u mome srcu jedna ptica zapeva/ Ponovo i ponovo, istu milu stvar: / Bezbedan u kući sa svojom ljubavlju iz dana dečaćstva / A nasa deca usnula u potkrovlju iznad nas.)

²⁸ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 186.

²⁹ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 187.

Kenet Slesor (Kenneth Slessor, 1901 -1971) najznačajniji je predstavnik grupe "Vizija". Kao mlad pesnik bio je previše razigran i nedorečen, a tek u kasnijim godinama njegov poetski iskaz dostigao je svoju punu jasnoću. Pomalo je preterana kritička procena da je sa Slesorom počela moderna australijska poezija³⁰; jer su se elementi moderne poetske dikcije u Australiji javljali i ranije, i to, kako smo videli, sa iznenađujućom snagom, ali je Slesor bez sumnje značajan pesnik. Džudit Rajt smatra njegovu pesmu "Zemlju gavrana" jednim od najuspeljih pokušaja u australijskoj poeziji uopšte da se neplodni australijski pejzaž upotrebi kao simbol za pustoš ljudskog uma:

Over the huge abraded rind,
Crow-countried, graped with dung, we go³¹

Iako neujednačenog kvaliteta, Slesorova poezija mestimično postiže snagu i kompleksnost koja odgovara senzibilitetu modernog, pa i postmodernog čoveka:

Love, hunger, drunkenness, neuralgia, debt,
Cold weather, hot weather, sleep and age –
If I could only unloose their spongy fingers.
I'd have a chance yet, slip through the cage,
But who ever heard of a cage of hairs?
You can't scrape tunnels in a net.³²

Sabrane pesme objavljene su mu u zbirci *Pesme (Poems, 1957)*. Za Slesora se kaže da poseduje "fizičku imaginaciju"³³, imaginaciju posebne vrste, gde se objektivne stvari prikazuju kao da su žive i prisutne, a ne izmišljene. Još jedan takav pesnik je i **J.R. Roland** (J. R. Rowland, 1925 -):

All day the house blooms like a sail
With air and light
Trembling at anchor on its gaptoothed piles
in seawind soft as talc that touches and again touches³⁴

---

³⁰ Navedeno kao "misljenje mnogih kritičara" u Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 187.

³¹ Slessor, Kenneth: "Crow country", navedeno u Wright, Judith: *Preoccupations in Australian Poetry*, str. 145.

(Preko ogromne, ogoljene kore./stanovnici zemlje gavrana, zakoreli balegom, mi idemo)

³² Slessor, Kenneth: "Gulliver", navedeno u Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 187.-188.
(Ljubav, glad, pijanstvo, neuralgija, dug./ Hladnoća, vrućina, san i starost -/ Kada bih samo mogao da olabavim njihove sunderaste prste. / Ali ko je ikada čuo za kavez od vlasi? / Ne možeš progrebatu tunel kroz mrežu.)

³³ King, Alec: "Contemporary Australian Poetry", 1964, u Barnes, John (prir): *Op. cit.*, str. 326

³⁴ Rowland, J.R.: Bez navedenog naslova. Navedeno u King, Alec: "Contemporary Australian Poetry", u Barnes, John, prir: *Op. cit.*, str. 326 (Čitavog dana kuća se nadima kao jedro / Puna vazduha i svetlosti / Drhteći, usidrena, na svom krezubom doku / usred morskog vetra mekog kao talk koji dodiruje pa opet dodiruje/)

Kasnih tridesetih godina ovog veka javlja se nacionalistički poetski pokret “Džindivorobak” (Jindyworobak). “Džindivorobak” je termin nastao od aboridžinskih reči u značenju “priključiti, spojiti”. Ljudi koji su mu pripadali težili su da dovedu australijsku umetnost u kontakt sa sopstvenom građom i oslobode je potrebe za prihvatanjem stranih uticaja, kojima su se protivili.³⁵ Ovakvo ime je imalo za cilj da privuče pažnju na pokret, kao i da simbolizuje zaokret ka afirmaciji zapostavljene aboridžinske kulture. Rodonačelnik ovog pokreta bio je **Reks Ingamels** (Rex Ingamells, 1913 - 1955), a pesnik koji je ostvario najviši umetnički doprinos ovom pokretu bio je **Viljem Hart Smit** (William Hart-Smith, (1911). “Njegova ekstremna koncentracija i ekonomija vredne su pažnje jer ga tako retko povlače nadole u trivijalno ili hirovito”.³⁶ Najvažnije su mu zbirke *Odeća koja govori* (*The Talking Clothes*, 1966) i *Mini pesme* (*Minipoems*, 1974). Još jedan istaknuti pesnik ovog pokreta, pesnik koji je pokretu dao početni impuls svojim zbirkama *Iza kopalja travinog drveta* (*Beyond the Grass-tree spears*, 1944), *Jezik peska* (*Language of the Sand*, 1949), *Uznemirenje labudova* (*Tumult of the Swans*, 1953) i *Duboki bunar* (*Deep Well*, 1962) bio je **Roland Robinson** (Roland Robinson, 1912 - 1992).

Tek četrdesetih i pedesetih godina ovoga veka australijska poezija doživljava svoj prvi pravi procvat. Prostor ne dozvoljava da sve pesnike ovog perioda predstavimo u okviru ovog rada, pa ćemo se dotaći samo najvažnijih. **R. D. Ficdžerald** (Robert D. Fitzgerald, 1902 - 1991) pesnik je prefinjene i snažne dikcije. Mada takođe obrazovan i upoznat sa tekovinama modernog društva, i premda i on stvara pod uticajem francuske poezije kao i Kristofer Brenan, Ficdžerald je uspeo tamo gde Brenan nije - da pomiri svoj zavidni inelektualni aparat sa svojim nežnim emotivnim senzibilitetom, i iz te kombinacije stvori neobično uspele poeziju. Njegove pesme su formalno stroge, sa jasno uočljivom shemom rime i određenim brojem slogova u svakom stihu. Utoliko je čudnija neobična, samosvojna, sveža upotreba metafora, koja, noseći neočekivana značenja, na trenutke bljesne iz šaputavog tona Ficdžeraldovog stiha nalik na žuborenje potoka:

hawks hung in the wind above that verge
where all falls bottomless and is nought,
whence the tomorrows shall emerge
which yet are cloudy and unwrought

Ficdžerald nije pesnik koji bi poetizovao australijski kontinent na neki od konvencionalnih načina. Ipak, ako treba istaći neki posebno “australijski” kvalitet, on se u Ficdžeraldovoj poeziji svakako ostvaruje s vremena na vreme, promičući kroz duboko lična promišljanja:

³⁵ Wilde, W.H. et al. (prir.): *Op.cit.*, “JINDIWOROBAK MOVEMENT”, str. 408.

³⁶ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 188.

Oh girl, you have taken to your side
 one as unresting as torn flame,
 not of your people, who abide,
 but of some country with no name
 which rules by shadow of its laws,
 flung far yet round him from of old,
 till he is fretful for no cause
 and leaves you, with his love half told,
 to tread burnt roads of sand and gravel
 or roads not rational which thrust
 where only those would choose to travel
 whose thoughts are grittier thirst than dust.³⁷

“Australijsko” se kod Ficdžeralda, dakle, javlja kao senka straha, kao sukob starog i novog, kao susret dveju realnosti, kroz poetizaciju individualnosti i slobode. Australijski pejzaž provejava kroz Ficdžeraldovu slikovnost, utkan u najličnije teme, noseći zastrašujuću simboličku vrednost i preteću konotaciju. Ficdžeraldov doprinos grupi “Vizija”, kojoj je u mladosti pripadao, manji je no Slesorov, a individualni doprinos istoriji australijske književnosti, te pokušaj da stvori “obrazovanu” poeziju uspešniji no Brenanov. Sabrane pesme objavljene su mu u zbirci *Pesme četrdeset godina* (*Forty Years' Poems*, 1965).

A.D. Houp (A. D. Hope, 1907 -) još jedan je od “klasičnih” australijskih pesnika koji se neizostavno predaju na univerzitetima ali izazivaju podeljena kritička mišljenja. Ovaj pesnik, koji je svoju prvu zbirku poezije *Lutajuća ostrva* (*The Wandering Islands*, 1955) objavio sa gotovo pedeset godina, odabrao je neo-klasičnu, strogu formu za svoj izraz. Poput T. S. Eliota, i Houp je u kasnijim godinama primio veru (katoličanstvo), ali, za razliku od njega, protivio se bilo kakvom modernizmu forme. Jedna od najpoznatijih njegovih pesama je “Oda povodom smrti Pija XII” (“Ode on the Death of Pius XII”), za koju jedni smatraju da je “divna” (jer poštuju religijsku tematiku i formalnu strogost smatraju najteže dostižnom vrstom poetskog ostvarenja), a drugi da pesma otkriva “ne toliko njegovo vladanje formom koliko pompeznost i artificijelnost”³⁸. Čitajući Houpovu poemu “Poslanica Edvarda Sakvila Veneciji Digbi” (“An Epistle: Edward Sackville to Venetia Digby”), pismo starijeg, usamljenog čoveka mlađoj, udatoj ženi, mi čitamo

³⁷ Fitzgerald, R.D.: “Moonlight Acre, IX”; “Of Some Country”, R.D.Fitzgerald, u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str 67. i 66. (Sokoli okačeni na vetar iznad te ivice / gde sve pada u bezdan i ništa je, / odakle izviraće sutrašnjice / koje još su mutne i neodvijene) /// (... O devojko, privila si uza sebe /jednoga što je nemiran kao pocepan plamen, / onoga ko nije od tvog naroda što istrajava, / već iz neke bezimene zemlje / što senkom svojih zakona vlada / zabačena, a opet oko njega od davnina, / sve dok ne postane uznemiren bez razloga, / i ostavi te, ne dorekavši svoju ljubav / da bi gazio sagorelim putevima od peska i šljunka / ili putevima iracionalnim, koji zadiru / tamo kuda bi odlučio da putuje samo onaj / čije su misli prljavije žeđi no prašina.)

³⁸ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 189.

jednu značajnu pesmu o pomirenju radosti i bola, seksualne i duhovne realnosti ljubavi³⁹, i možemo zaključiti da u njoj ima snažnih poetskih uzleta, mesta dirljivog poštenja i moćne metaforičnosti:

Now it is I outside our Wall. I stand
And once a year may kiss that hand
Which once with my whole body of man made free -
O, my twice-lost Eurydice,
Twice must I make my journey down To Hell,

ali da se za njima mora tragati kopajući ispod naslaga forme:

Fresh modes of being , unguessed forms of bliss
Have been, are mine: But more than this,
Our bodies, aching in their blind embrace,
Once thought they touched the pitch of grace.⁴⁰

Rima i druga formalna ograničenja nesumnjivo sputavaju Houpa, ne dozvoljavajući njegovoj pesničkoj misli da raširi krila do njihovog punog raspona, ali je svakako preterana kritička procena da on “uopšte i nije pesnik”.⁴¹ **Daglas Stjuart** (Douglas Stewart, 1913 -), jeste još jedan pesnik i dramski pisac konzervativnog usmerenja. Stjuart je rođen na Novom Zelandu ali živi u Australiji, te se tako te dve zemlje “otimaju” o njega. Pesnik je prirode i u njoj nalazi simbole za tanana osećanja, koristeći ih sa začuđujućom suptilnošću; “ne može a da ne bude pesnik kada god piše”⁴². Tako vrana postaje simbol za starijeg, ciničnog ljubavnika, koji se boji prepuštanja snažnim osećanjima,

Sighing and cawing and croaking and tolling
Of bushfire ages ago –
Oh, what would you do with a crow, my love,
What would you do with a crow?⁴³

a suncokreti postaju skriveni, nevidljivi neprijatelj, nejasna opasnost koja vrebava čoveka uvek, pa i dok uživa u smirenosti i lepoti:

They look like invaders down from another planet,
And now at the touch of light from the sun they love –

³⁹ Strauss, Jennifer, prir: *Op.cit.*, Introduction, str. xxv

⁴⁰ Hope, A.D.: “An Epistle: Edward Sackville to Venetia Digby”, u Straus, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 75. i 77. (Sada sam ja izvan našeg zida. Stojim/ I jednom godišnje smem da poljubim tu ruku / koja je nekad slobodna bila sa čitavim mojim čovečijim telom - / O, dvaput izgubljena moja Euridiko, /Dvaput moram sići u pakao/ (...) Novi načini postojanja, neslućeni oblici ushićenja/ bili su, i jesu moji: ali i više od toga, / Naša tela, u bolnom, slepom zagrljaju / Jednom mišljahu da su dotakla najviši stupanj milosti)

⁴¹ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 190

⁴² Buckley, Vincent: “The Image of Man in Australian Poetry”, u Barnes, John: *Op. cit.*, str. 289.

⁴³ Stewart, Douglas: “As the Crow Flies”, u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 96. (Da uzdiše i kriči i krešti i odzvanja / o požarima u prirodi od pre sto godina - / O, šta bi ti s vranom, ljubavi moja, / Šta bi ti s vranom?)

‘Give me the knife. They move.’⁴⁴

Stjuart pripada grupi konzervativnijih pesnika, kojoj pripadaju i **Vinsent Bakli** (Vincent Buckley, 1925 -), koji je istraživao strogu formu sa manje poetskog uspeha od Mekolija i Stjuarta, i **Brus Biver** (Bruce Beaver, 1928 -), čija je poezija, nešto više politički orijentisana, počela da privlači pažnju tek sedamdesetih godina ovoga veka. Stihovi **Les Marija** (Les Murray, 1938 -) veoma su promišljeni i pažljivo građeni; on piše manje kao on sam, a više kao što smatra da pesnik, Australijanac njegovih godina treba da piše:

Tamo gore, cvrkutave, na zgurenim krilima,
ove male smeđe čiope dostižu
jasniju visinu od one što ih ptice postižu
al prva od njih kojoj to ne uspe
pada u plen sokolu što kruži
dole da ih podigne.
Ništa nije slobodno kad je jasno.⁴⁵

Brenta Sautgejta (Brendt Southgate, 1936 -), novozelandskog pesnika iste generacije i slične formalne i sadržinske orijentacije, ali nešto ličnije note u traženju metafizičkog, takođe treba pomenuti na ovom mestu:

Prijatelji se vraćaju svojim kućama
svojim svakodnevnim temama
Sve ostaje na svom mjestu
jedva primjetna, smrt
što dolazi s rastancima
ne mijenja skoro ništa.⁴⁶

Kada je reč o pesnicima metafizičke orijentacije, treba istaći i australijskog pesnika **Džejmsa Mekolija** (James McAuley, 1912 - 1981). Iako u mladosti sklon nepodopštinama - on i još jedan pesnik, **Harold Stjuart** (Harold Stewart, 1916 -) “lažirali” su izmišljenu poeziju nalik na onu Dilana Tomasa, i njenog fiktivnog autora uspešno plasirali na australijskoj literarnoj sceni - i on je u srednjim godinama primio katoličanstvo, a sa njim i mržnju prema skepticizmu i sklonost ka proklamovanju ličnih vrednosti. Mekoli je samo u svojoj prvoj zbirci bio liričan; u ostalim zbirka zauzima kritički, gotovo dogmatski stav. U svojim stihovanim kritičkim sudovima je ponekad i uspešan.⁴⁷ Godine 1971. objavljena mu je zbirka *Sabrane Pesme (Collected Poems, 1936-1970)*.

---

⁴⁴ Stewart, Douglas: “The Sunflowers”, u Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 191. (Izgleđaju kao osvajači s druge planete, / i sada, na dodir sunca koje vole --/ ‘Daj mi nož. Mrdaju.’)

⁴⁵ Murray, Les: “Ariel”, preveo Đorđe Kremen: “Tri pesme za *Delo*,” Novi književni kontinent – Australija devedesetih (tematski blok), *Delo*, Beograd, 1991, g. 37, knj. 37, br. 1-3, str. 388.

⁴⁶ Southgate, Brendt; “Odlazak”, preveo Nikola Marčetić, *Most*, str. 84

⁴⁷ Seymour Smith Martin, *Op. cit.*, str. 190

Najvažniji pesnik ovoga perioda je **Frensis Veb** (Francis Webb, 1925 - 1974). Kao i Vilfred Oven, većinu svoga života proveo je u institucijama za mentalno obolele, braneći se od sopstvenog gotovo nagonskog poriva da piše poeziju. Napisao je dva dramska monologa pod uticajem Brauninga, *Bubanj za Bena Bojda* (*A Drum for Ben Boyd*, 1948) i *Lajhart u teatru* (*Leichardt in Theatre*, 1952). (Interesantno je da je Lajhart o kome je ovde reč istraživač koji će kasnije poslužiti kao model za Vosa, glavnog junaka istoimenog romana Patrika Vajta, ali ga Veb vidi u sasvim drugačijem svetlu: kao neiskrenog, uobraženog čoveka, gotovo klovnovskog u svojoj pompeznosti.) Ipak, od Vebovih likova, posebno mesto zaslužuje lik mentalno zaostalog, podebelog (“pudgy”) Harija, koji je, odbačen i nevoljen, simbol za Hrista. Ovaj lik se, kako godine odmiču, sve češće sreće u Vebovoj poeziji:

Because the wise world has for ever and ever rejected
Him and because your children would scream at the sight
Of his mongol mouth stained with food, he has resurrected
The spontaneous though retarded and infantile light.⁴⁸

Njegov stih nije precizan i kontrolisan, već pun neke nespretne snage. Snaga je, međutim, bez sumnje uvek dobrodošla u poeziji.

I pesnikinje su se u ovom periodu izborile za svoje mesto pod antipodskim suncem. **Ana Vikam**, pravo ime Edit Hepbern (Anna Wickham-Edith Hepburn, 1884 - 1947) i **Dorotea Makelar** (Dorothea Mackellar, 1885 - 1968), kao i ranije Lezbija Harford i Ada Kembridz, odbijaju da prihvate sliku poželjne ženskosti, pasivne, receptivne, čiste, porodično-centrične žene⁴⁹. Ovaj bogati period iznedrio je i tri najvažnije australijske pesnikinje, **Džudit Rajt** (Judith Wright, 1915 -), **Gven Harvud** (Gwen Harwood, 1920 -) i **Rozmari Dobson** (Rosemary Dobson, 1920) - kao i značajnu Novozelandsku **Meri Stenli** (Mary Stanley, 1925 -).

Džudit Rajt je na australijskom tlu najuticajnija i najpoznatija od navedenih pesnikinja. Ovaj podatak sam po sebi, kao i kod Hju Mek Kreja, poziva na izvesnu opreznost. U početku usamljenik, željna kontakta s ljudima, Džudit Rajt bila je pesnik kraćeg stiha i šturog jezika ispresecanog snažnim udarima metafora, da bi kasnije zapala u “ružičasto” poimanje sveta karakteristično za udate žene srednje klase. Ipak, treba odati priznanje izrazu Rajtove, poetskoj dikciji velikog dijapazona, od narativne, prošarane čudnim poređenjima:

Eva Callaghan whose boy died in the army

---

⁴⁸ Webb, Francis: “Harry”, u Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 192. (Budući da je mudri svet odbacio zauvek / Njega i da bi tvoja deca vrištala videvši / njegova mongoloidna usta umrljana hranom, on je vaskrsao / spontanu, premda zaostalu i infantilnu svetlost)

⁴⁹ Strauss, Jennifer: *Op.cit.*, Introduction, str. xxiv

sat under the streamers like a house to let
and went alone, a black pot brimming with tears

preko uznemirujućih simbola - međusobne ljubavi grlica, naizgled nežnih
ptica o kojima nam Rajtova kazuje podatak da u zatočeništvu pojedu svog
partnera:

That neat suburban head, that suit of grey,
watchful conventional eye and manicured claw -
these also rhyme with us. The doves play
on one repetitive note that plucks the raw
helpless nerve, their soft 'I do. I do.
I could eat you.'⁵⁰

Po udaji i rođenju deteta, Rajtova s pravom ističe ulogu emocija u stvaranju
poezije ali umanjuje ulogu promišljanja koje prethodi iskazivanju emocija.
U pesmi "Žena čoveku" ("Woman to Man"), Rajtova dramatiizuje
beslovesnu, bezličnu stranu čina prokreacije⁵¹, u čemu se vidi uticaj
Blejka⁵², ali tu interesantnu temu obrađuje bez pređašnje snage:

This is the strength that your arm knows
the arc of flesh that is my breast,
the precise crystals of our eyes.
This is the blood's wild tree that grows
The intricate and folded rose.⁵³

Prilikom konačne ocene njenog poetskog stvaralaštva, treba reći i to da je
njena poezija uspelija onda kada je stvarana u trenucima nezadovoljstva ili
barem emotivne ravnoteže. U kasnijim godinama života Rajtova postaje
politički aktivista i istoričar književnosti. Autor je brojnih kritičkih studija,
od kojih je najvažnija *Preokupacije u australijskoj poeziji* (Preoccupations
in Australian Poetry, 1965). **Meri Stenli** je novozelandski savremenik
Džudit Rajt i stvara poeziju koja po tematici izuzetno podseća na tematiku
kojom se Rajtova u svom kasnijem stvaralaštvu često bavi - u pitanju su
razmišljanja udate žene čije su ruke pune posla.

(...) poput kazaljke na satu
Čitav dan se krećem u krugu. A noću,
Dok moje dijete diše u dubokom snu
Sva se pretvorim u uho,

---

⁵⁰ Wright, Judith: "II Country Dance, from The Blind Man"; "Dove-Love", u Strauss, Jennifer, ed:
Op.cit., str 106. i 109. (Eva Kalahan čiji je dečko poginuo u vojsci/ sedela je pod šarenim trakama kao kuća za
izdavanje / i otišla sama, crn lonac vrhom pun suza.) // (Ta uredna glava iz predgrađa, to sivo odelo, / oprezno
konvencionalno oko i izmanikirana kandža - / sve se to rimuje s nama. Grlice sviraju stalno/ jednu te istu notu što
okida izmučeni / bespomoćni živac, svojim nežnim "Da. Da. / Ja bih te pojeo.")

⁵¹ Strauss, Jennifer: *Op.cit.*, Introduction, str. xxiv

⁵² Harris, Max: "Džudit Rajt", prev. Zulejha Ridanović, Treći program Radio-Sarajeva, 198, br. 40,
str. 229.

⁵³ Wright, Judith: "Woman to Man", u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str 106. (Ovo je snaga što je
tvoja mišica zna /arkada pūti moje dojke, / precizni kristali naših očiju. / Ovo je divlje drvo krvi koje raste / kao
bogata i sklopljena ruža.)

I čujem

Kako hodaju zemljom ljudi, noseći
Na svojim leđima teret svjetskih zbivanja
I vidim na mome pragu ružno priviđenje:
Pred smrt okrišćen - ruši se dječak Ikar⁵⁴.

U izrazu Stenlijeve nema sentimentalnosti; ovaj lament snažnom a jednostavnom metaforom slika propadanje ženske duše koja svoju punu mentalnu i emotivnu zrelost dostiže u vreme kada je već zauzeta obavezama koje porodični život sa sobom nosi.

Gwen Harvud uživa veliko poštovanje kritike van Australije. Njenu poeziju odlikuje snažna i sveža, neobična misao koja se u čitalačku svest zariva zaobilaznim putem, odakle je ne očekujemo. Od prvog fizičkog kontakta među ljubavnicima,

Half-drunken with *at last*, the mind
performs fantastic pantomimes
of thought,

pa do razvijene, zrele ljubavi žene prema muškarcu,

Content to be your love, your fool,
your creature tender and obscene
I'll bite sleep's innocence away
and wake the flesh, my fingers cup
to build a world from what's to hand,
new energies of light and space⁵⁵

Harvudova uspeva da svojim magičnim stihom dočara neizreciva treperenja osećanja. Upravo zbog svoje preciznosti verbalizacije ženskog doživljaja ljubavi Harvudova je značajan pionir "ženske" poezije. Njena poetska dikcija samosvojna je, metafora suptilna a forma primerena; stih joj je dovoljno omeđen da odrazi kontrolisani ton njene misli, a dovoljno "slobodan" da pesničkoj viziji Harvudove ne uskraćuje prostor koji joj je potreban. U kasnijem stvaralaštvu bila je veoma zaokupljena muzikom i njome se inspirisala. **Rozmari Dobson** jednostavan je pesnik, jos jedan iz "slikarske škole". Ona slika čudne pejzaže i šarene slike, zavojitim, mirnim jezikom, a tek na kraju, u poslednja dva ili tri stiha, dolazi iznenađujući, šekspirovski obrt, koji nas budi iz uljuljkanog, toplog sveta.

And distant indeed are the coasts of that country
Where the god was revealed in splendour and ardour.
Europa, Europa, as you lay quiet

---

⁵⁴ Stanley, Mary; "Žena razmišlja", *Most*, str. 81

⁵⁵ Harwood, Gwen: "Carpe Diem" i "Carnal Knowledge I", u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 117. i 119. (Polupijan od *konačno*, um / izvodi fantastične pantomime / mislima,) ... (Zadovoljna što sam tvoja ljubav, tvoja budala, / tvoje stvorenje nežno i opsceno / ja ću izgristi svu nevinost sna / i probuditi put, šakama skupljenim / izgraditi svet od onoga što se nade pri ruci, / nove energije svetla i prostora)

In sunshine and shadow, under a plane tree,
Did you remember the river, the she-oaks?⁵⁶

Po starom grčkom mitu, Evropu nasilno odvodi Zevs prerušen u bika. Međutim, u pesmi “Nasilje nad Evropom” (“The Rape of Europa”) Rozmari Dobson, i to tek po poslednjem njenom stihu, jasno vidimo da je pravi predmet ove pesme u stvari obrađuje svojevolumni i dobrovoljni gubitak korena i identiteta žene koja zbog ljubavi napušta svoju zemlju.

Od manje važnih pesnika ovog perioda treba pomenuti **Evu Langli** (Eve Langley, 1908 - 1974), čija poezija, iako pomalo skućene forme, pleni jasnoćom izraza (“But when you fast, come, break the fast with me⁵⁷”). **Ronald Mek Kvejj** (Ronald McCuaig, 1908 - 1993) pisao je jednostavne, prijatne, gotovo dečje pesmice. **Elizabet Ridel** (Elizabeth Riddel, 1910 -) pesnik je interesantne dikcije, snažnih ideja i narativnosti. Njena pesma “Pismo” (“The Letter”) intrigira interesantnim formalnim konceptom gde na jednom nivou, štampano jednom vrstom slova, čitamo konvencionalno pismo koje je narator, mlada žena, zaista poslala svom voljenom čoveku, a na drugom nivou, pisano drugom vrstom slova, neizrečene misli i osećanja koja se pri pisanju pisma kovitlaju njenom dušom. Na sličan inovativan način, u pesmi “Autobiografija” (“Autobiography”), Elizabet Ridel koristi veoma zanimljivu tehniku postepenog otkrivanja identiteta naratora. U grupu manje značajnih pesnika spadaju i **Valter Adamson** (Walter Adamson, 1911 -), **Hektor Monro** (Hector Monro 1911 -), **Džon Brej** (John Bray 1912 -) i **Margaret Dizendorf** (Margaret Diesendorf, 1912 - 93), koja je, slično Gven Harvud koja se inspirisala muzikom, pisala poeziju nadahnuta slikarstvom modernih evropskih slikara. Treba pomenuti i **Doroti Ohterloni** (Dorothy Auchterlonie, 1915 - 1991), u čijim su nekim pesmama biblijski ili mitološki motivi početna tačka meditacije⁵⁸, i **Krisa Valasa Kraba** (Chris Wallace Crabbe, 1934 -), pesnika nešto mlađe generacije, koji je “kao i toliki australijski pesnici, zadavljen sopstvenim intelektom”⁵⁹. Krab se bavio i kritičkim radom. Na Simpozijumu o australijskoj književnosti održanom na Bledu 1982. godine, u radu “Promene očekivanja u modernijoj australijskoj poeziji”, predstavio je svoj istorijski i književno-teorijski pregled tendencija i strujanja u australijskoj poeziji u poslednjih pedesetak godina.

---

⁵⁶ Dobson, Rosemary: “The Rape of Europa”, u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str 114. (I daleke su zaista obale te zemlje/ Gde se bog otkrivao u sjaju i žaru. / Evropo, Evropo, dok si ležala mirno / U suncu i senci pod topolom, / da li si pomislila na reku, ženske hrastove?)

⁵⁷ Langley, Eva: “Among Wild Swine in the Woods”, u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str 78. (Ali kada postiš, hajde, prekrši post sa mnom)

⁵⁸ Jurak, Mirko: “Poezija Dorothy Auchterlonie”, rezime, *Avstralska književnost in kultura* (Zbornik), Bled, od 21.-25. septembra 1982. godine, str. 13.

⁵⁹ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 192.

Novozelandski pesnik **Denis Glover** (Denis Glover, 1912 -), osnivač čuvene izdavačke kuće “Kakston” (Caxton Press), objavljivao je satiričnu poeziju koristeći kao glasnogovornika izmišljen lik Harija, koji sme da kaže sve ono što niko ne sme. Najznačajnije su njegove zbirke *Šest lakih načina za izbegavanje uterivača dugova* (*Six Easy Ways of Dodging Debt Collectors*, 1936), *Mornar u vreloj vodi* (*Hot Water Sailor*, 1962). Njegova sabrana poezija, zbirka *Uđi bez kucanja* (*Enter Without Knocking*) objavljena je 1972. godine. Njegov zemljak pesnik **Aleks Kurnou** (Alex Curnow, 1911-1990), autor čuvene izjave da novozelandski pesnik mora biti regionalan da bi bio internacionalan, takođe je počeo kao satiričar - zbirka poezije *Neprijatelji* (*Enemies*) objavljena mu je 1937. godine - ali su mu se vidici uskoro znatno proširili. Pisao je poeziju ličnog i patriotskog izraza, i čuvena je njegova prigodna pesma “Pristajanje u nepoznatim morima” (“Landfall in Unknown Seas”) pisana za 300-tu godišnjicu Tasmanovog otkrića Novog Zelanda 1642 godine.⁶⁰

U ovo vreme javlja se i prva ozbiljnija svest o domorodačkom tradicionalnom stvaralaštvu. Pesme na nekom od brojnih aboridžinskih dijalekata prevode se na engleski jezik, a važne su i interesantne zbog potpuno svežeg odnosa prema slavljenju seksualnog čina kao bezličnog instrumenta plodnosti. Ovo je poezija iskonske, nepatvorene dramatičnosti:

Stealthily creeping, the men grasp the cabbage tree leaves to search for their sweethearts.

Stealthily moving, they bend down to hide with their lovers among the foliage...

With penis erect, those Goulburn Island men, from the young girls' swaying buttocks...

They are always there, at the wide expanse of water...

Always there, at the billabong edged with bamboo...

Geeling the urge for play, as they saw the young girls of the western clans,

Saw the young girls hiding themselves, twisting the strings...⁶¹

Ona se izvodi se usmeno, uz pratnju određenih ritualnih instrumenata i uz nošenje obrednih maski.⁶² Svoje prevodioce ove pesme takođe podsećaju na to kako se nelagodno oseća anglo-saksonska pesnička dikcija kada se suoči sa mnoštvom lingvističkih termina za genitalije i njihovu interakciju.⁶³

---

⁶⁰ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 976-7

⁶¹ Berndt, Ronald M. (prev. 1946): Aboriginal Song Poetry, “The Goulburn Island Cycle”, u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 212 (Prikradajući se krišom, muškarci grabe listove kupusne palme i tragaju za svojim draganama, / Kradom se krećući, oni se saginju da bi se sakrili među lišćem sa svojim ljubavima.../ Uspravnih su penisa, ti muskarci sa ostrva Golburn, zbog devojačkih guzova koji se uvijaju.../ Uvek su tu, pored široke prostrane vode.../ Uvek tu, pored bilabonga obraslog bambusom. / Osetili su potrebu za igrom, čim su videli mlade devojke zapadnih plemena, / Videli mlade devojke kako se kriju i uvrću trake...)

⁶² Milankova, Ivana: “Poezija australijskih Aboridžina”, *Književne novine*, Beograd, 1992, g. 44, br. 839, str. 4.

⁶³ Strauss, Jennifer, prir: *Op.cit.*, Introduction, str. xxv

(**Alan Ridel** / Alan Riddell, 1927 - 1977, “Afera”)

and you say yr not an easy rider
keeping yr friends hanging round

in yr back pocket
convenient like small change
that you jangle so efficiently⁶⁸

(**Džoan Bernz** / Joanne Burns, 1945 - “i ti kažeš da nisi laki jahač”)

eksperimentisanja sa introspektivnošću,

Rezbarenje jednog istog lica
iz sapunice, svako jutro
neznatno manje savršeno⁶⁹

(**Piter Goldsvorti** / Peter Goldsworthy, 1951 - “Matinei”)

eksperimentisanja sa religijom,

There’s no gainsaying this:
We’re blessed. We know it.
And if God came to me today and said
“You must give her up”, I’d answer
“Ridiculous. Why contradict yourself?”⁷⁰

(**Filip Martin** / Philip Martin, 1931 - “Jedna izvesna ljubav”)

i eksperimentisanja sa stilom, metaforom i osećanjima čitaoca:

She’s a big teaser. She took him half the way there. Only one half or a quarter, or even less. Than that. She wore these silk stockings. With a black line down the back. Snakeskin pumps. She’s a pretty girl. The only thing she was ever good at. She. She didn’t have any

⁶⁷ Riddell, Alan: “The Affair”, u Shapcott, Thomas, prir.: *Australian Poetry Now*, str. 15 (Prevod ove pesme je nemoguć. Kada se izgovore na engleskom, slovo ‘i’ znači ‘ja’, a slovo ‘u’ znači ‘ti’. Tako ovaj grafički prikaz, sastavljen od ‘ja’ i ‘ti’, dobija raznolika dublja značenja u kontekstu naslova pesme.)

⁶⁸ Burns, Joanne: “and you say yr not an easy rider”, u Strauss, Jennifer, *Op.cit.*, str. 205. (i ti kažeš da nisi laki jahač / držiš prijatelje za rezervu / u zadnjem džepu / zgodno kao sitne pare / kojima tako efikasno zvecklaš)

⁶⁹ Goldsworthy, Peter: “Matinei”, prevela Dubravka Đurić, Novi književni kontinent – Australija devedesetih (tematski blok), *Delo*, Beograd, 1991, g. 37, knj. 37, br. 1-3, str. 139.

⁷⁰ Philip Martin, “A Certain Love”, u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 160 (Ovo se ne može poreći: / Mi smo blagosloveni. Mi to znamo. / I kad bi Bog danas došao do mene i rekao / “Moraš je se odreći”, ja bih odgovorio / “Smešno. Zasto da sam sebi protivreči?”)

men friends. (...) She's this big tease. Big. She knew what they were after. So she was going to give it to them. (...) Hello Bruce I say and more. Bruce hates me. And he wants to. Bruce doesn't love me. (...) Bruce gets too happy with himself. (...) I'm this big flirt who put a knife in this man's gut. Made him squirt.⁷¹

(Anja Valvič /Ania Walwicz, 1951 - "Velika izazivačica")

Kao zajednički imenitelj ovako različitim poetskim ostvarenjima može se uočiti jasna tendencija približavanja poetske dikcije govornim ritmovima i grananje sve izraženije individualnosti poetskog izraza.

Konvencionalna sociologija, naročito kroz oživljavanje raznih vidova fenomenologije, sve se više usmerava na procese kulture, na pitanje kako ljudi doživljavaju svoj društveni svet. Ovakvo fokusiranje na subjektivnost i svest u okviru konvencionalne sociologije, te na kulturu i ideologiju u okviru novije marksističke analize društva, stimulisano je popularnošću radikalnih pokreta - novog levičarskog pokreta, studentskih pokreta, "crne moći", kontra kulture, pokreta za oslobođenje seksualnosti.⁷² To se ogleda i u poeziji. Poimanje telesne ljubavi kada je reč o poeziji i poetičnom zauvek se promenilo. Feministički glasovi dobijaju na snazi i zvučnosti, i polako i stidljivo poetizuje se svest žene o onome što želi za sebe. Interesantno je da se ovaj mentalitet javlja i kod muškaraca, koji odgovaraju pojačanom emotivnom svešću o ženi. Izraz je otvoren i pošten, a poruka jasna.

You are easy to be with

despite your efforts to say nothing
your hand reaching out

speaks eloquently
and your lips speak a language of their own...
but I'm a woman of more earthly fare

And wary of current trends

of taking without knowing
of hurting without realizing
of using without needing⁷³

---

⁷¹ Walwicz, Ania: "Big Tease", u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 249. (Ona je velika izazivačica. Odvela ga je do pola puta. Samo jednu polovinu ili četvrtinu, ili čak i manje. Od toga. Nosila je te svilene čarape. Sa crnom linijom niz nogu. Cipele s visokom štiklom od zmijske kože. Zgodna je devojka. Jedino u čemu je ikada bila dobra. Ona. Nije imala mladića.(...) Ona mnogo izaziva. Mnogo. Znala je šta oni traže. Pa je nameravala to da im i da.. (...) Zdravo Brus kažem ja, i više. Brus me mrzi. A i hteo bi. Brus me ne voli. (...)Brus postaje suviše zadovoljan sam sobom. (...) Ja sam ta velika koketuša koja je uvalila nož u creva tog čoveka. Zbog mene je poprskao.)

⁷² Dermody, Susan et al. (prir): *Op.cit.*, str. 1.

⁷³ Sykes, Bobbi: "Sins of Omission", u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 211. (Lako je biti s tobom / uprkos tvojim naporima da ništa ne kažeš / tvoja ruka koja se pruža / govori elokventno / a tvoje usne govore svoj sopstveni jezik.../ ali ja sam žena prizemnijeg kova/ i vrlo svesna trenutnih trendova / uzimanja bez znanja/ povređivanja bez svesti / korišćenja bez potrebe)

(**Bobi Sajks** /Bobbi Sykes, 1945 - “Grehovi propustom”)

when i came inside you last night
you were dry
(...)
the thing that hurt most
was, you just played along
an ocean inside you, saying NO
(...)
and NO
(to say NO, but how to say it, polite) ⁷⁴

(**P.O.** / □□, 1951 - “Kako biti pristojan”)

Savremena australiska poezija postaje sve neposrednija i iskrenija. Uprkos toj otvorenosti, poezija ne gubi na snazi izraza, već je iz nje crpe.

U ovo vreme formira se australijska **svest o nacionalnom identitetu**, a on sam nastaje iz spleta mnogih niti. Javlja se svest o posebnosti Australije, prošlost se udaljava i približava, formiraju se začeci današnjeg otvoreno fragmentiranog, raznolikog australijskog nasleđa u kojoj se intelektualno težište jedne kulturne sredine polako ali sigurno pomera sve dalje od ranijeg, anglo-saksonskog težišta. Reakcija na dugogodišnju kulturnu povezanost sa Britanijom je dvojaka: “Umesto onoga što je ranije proglašavano za novo, a što je jednostavno izražavalo naklonost “univerzalnom” pre nego “nacionalnom” (dugo poštovana razlika u kulturno zavisnoj zemlji kao što je Australija), sada se pojavila mnogo složenija reakcija protiv prošlosti, kako protiv anglofilske “visoke kulture”, tako i protiv samog nacionalističkog suprotstavljanja. Javlja se pouzdano osećanje da Australija više nije kulturno udaljena ili inferiorna u odnosu na London ili Njujork, Pariz ili Rim.”⁷⁵

(...)
I was too timid for Bohemia as a style
or living long in rooms in dark Rose Bay hotels.
(...)
That was the week I met Slessor alone
walking down Phillip Street smoking his cigar,
his pink scrubbed skin never touched by the sun.
Fastidious, bow tie, he smiled like the Cheshire cat:

---

⁷⁴ πΩ, “How to be polite”, u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 248. (kad sam sinoć svršio u tebi / bila si suva / (...) ono što je najviše bolelo / bilo je to, što si ti pratila igru / dok je okean u tebi govorio NE / (...) i NE/ (reći NE, ali kako ga reći pristojno))

⁷⁵ Kirnen, Brajan: Nova australijska književnost”, str. 42.

“If you change your city you are sure to change your style”.⁷⁶

(**Vivijan Smit** / Vivian Smith, 1933 - “Dvadeset godina Sidneja”)

Druga struja pesnika aktivna u ovo vreme je konzervativnija struja koja polazi s pozicija kritičkog racionalizma⁷⁷ kombinovanog s lirskim izrazom. Njoj pripadaju **Petrik Kembel** (Patrick Campbell, 1937 -), i izrazito ironični⁷⁸ **Rendolf Stou** (Randolph Stow, 1935 -):

Čudesni August! Kakve police zlatastih trava,
kakvi jastuci od nevena. Mi u Australiji obožavamo prirodu.⁷⁹

(**Rendolf Stou**, “Prašina”)

pesnici koji su ostvarili znatan ugled na australijskoj kulturnoj sceni. Politička svest sve je otrežnjenija, antiratna (a kada kažemo “antiratna” mislimo prevashodno na reakciju na dehumanizovane, otuđene ratove modernog vremena) i antinuklearna:

On sjedne uživajući u čudesnoj simfoniji
svjetla, boja i mirisa. Zatim, pruživši ruku
dohvati zrelu jabuku (koja u sebi nosi skri-
venu formulu bitka!) pomilova po glavi dijete
što se igralo puzeći oko njegova stola, popriča
s prijateljem i spomene se djetinjstva, svoje
pokojne majke... No nit se njegove misli,
žilavija od nylona, neovisno o svemu, prela
u njegovu mozgu...i kad se doprela - on sjedne
za svoj stol ispisan formulama i napisa
formulu **bombe** što može razoriti svijet.⁸⁰

(**Petrik Kembel**, “Novovjeki mudrac”)

U duhu pomirenja s Aboridžinima povećava se svest o njihovoj hiljadugodišnjoj kulturi i poetskom stvaralaštvu. Ovo osećanje sada se meša s modernom poetikom. Glasovi aboridžinskog osvešćenja sve su glasniji, i poezija, kakvom su je Australijanci upoznali kroz svoje evropsko književno

---

⁷⁶ Smith, Vivian: “Twenty Years of Sydney”, u Moorhouse, Frank, prir.: *Days of Wine and Rage*, - An anthology of popular culture of the Seventies - Penguin books, 1980, str. xv

(...)Ja sam bio isuviše stidljiv za Boemiju kao stil / ili život u dugim sobama u tamnim hotelima u zalivu Rouz Bej (...) Te sam nedelje sreo Slesora samog / kako hoda niz ulicu Filip pušeći svoju cigaru, / njegova ružičasta, oribana koža nikad dotaknuta suncem. / Uredan, s leptir mašnom, smešio se kao češirska mačka: / “Ako promeniš grad sigurno ćeš promeniti stil”.)

⁷⁷ Marčetić, Nikola: “Bilješka o poeziji najmlađeg kontinenta”, *Revija*, Osijek, Br. 1, siječanj-veljača 1976., str. 51.

⁷⁸ Marčetić, Nikola: “Savremeno pjesništvo Australije”, *Odjek*, Sarajevo, 1974, g. 27, br. 5, 14-15.

⁷⁹ Stow, Randolph: “Prašina”, preveo Nikola Marčetić, *Odjek*, str. 14-15.

⁸⁰ Campbell, Patrick: “Novovjeki mudrac”, preveo Nikola Marčetić, *Revija*, str. 44.

nasleđe i kolonijalno iskustvo prestaje da bude prioritet za aboridžinske pesnike kao što su **Džek Dejvis** (Jack Davis 1917 -), **Lajonel Fogarti** (Lionel Fogarty 1958 -), **Bobi Sajks** (Bobbi Sykes, 1945 -), **Mudruru**, ranije Kolin Džonson (Mudrooroo, Colin Johnson 1939 -) i **Udžeru**, ranije Kat Voker (Oodgeroo, Kath Walker 1920 - 93). “Aboridžinske” pesme sada se stvaraju na engleskom jeziku, donoseći iznenađujuću mešavinu kultura, uznemirujući poetski izraz i asimetričnu gramatiku kratkog, bubnjajućeg stiha:

We suns in hails
Mountain rain
We spiritfuf
rhythmically
poetry.
Peculiarities in bliss
of solitude
are sharpened senses
learned by
Love travels
terribly depressed them
Crawl crawls
We murries
Love...travelling...⁸¹

(**Lajonel Fogarti** / Lionel Fogarty, 1958 -“Ljubav putuje”)

Slični procesi odigravaju se i na Novom Zelandu kada je u pitanju nova maorska književnost enleskog izraza, nastala iz jasne želje za očuvanjem vekovne tradicije:

Stablo, uzvini tvoje ruke
i sklopi ih nad glavom
poput oreola.
O, ne dopusti da tvoje grane izgube
čvrstinu i gipkost:
da uz njih ne prijanja vatra,
da se odbija sjekira.
Isušī li te sunce
prestat će kolati tvoji sokovi⁸²

(**Hone Tuvare** / Hone Tuwhare, 1922 -)

---

⁸¹ Fogarty, Lionel: “Love travels”, u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 265. (...)Mi sunce za vreme grāda/ Planinska kiša / Mi puni duha / ritmično / poezija. / Osobnosti blaženstva / samoće / su izostrena čula / naučena putem / ljubav putuje / strašno ih potreslo / puz -puzi / mi crnje / volimo...putovanje....)

⁸² Tuwhare, Hone; “Bezumlje sunca”, preveo Nikola Marčetić, *Most*, Mostar, 1980, g. 7, br. 31, str.

Lajonel Fogarti i Hone Tuvare, najpoznatiji novozelandski pesnik maorskog porekla, jesu, dakle, pesnici koji su uspeli da pronađu snažan i autentičan umetnički izraz, stvoren na engleskom jeziku ali jasno određen duhovnim kulturama kojima pripadaju. Ima i drugačijih primera. Proces pomirenja pripadnika starosedelačkih plemena i belog čoveka donosi poeziju belog čoveka koji se sa Aboridžinom identifikuje⁸³, poeziju crnih ljudi koja izražava entuzijazam i (socijalistički obojenu) nadu u bolju budućnost i u svojoj naivnosti podseća na dečju prvomajsku poeziju:

He knows there are white men here today
who will help us fight the past
Till a world of workers from shore to shore
as equals live at last.⁸⁴

(Udžeru - Kat Voker, “Ujedinjeni pobeđujemo”)

Ovakva poezija je ipak značajnija sa svog književnoistorijskog i političkog no sa književnoumetničkog aspekta. Kada je reč o etničkom određenju, treba reći da novozelandski pesnici maorskog porekla teže da pišu bliže svojim domaćim tradicijama od proznih pisaca. Savremenu novozelandsku poeziju nastalu u maorskom kulturnom određenju moguće je klasifikovati na onu koja je u potpunosti na engleskom jeziku, kakvo je stvaralaštvo Honea Tuvarea, onu u makaronskom stilu (u kojoj je izmešan maori i engleski, mada drugi preovlađuje),

Waiata mojih tipuna
(čine sada strani zvuk)
vazduhom struje meni još
sa drevnih reka

(Rouli Habib, “Waiata mojih tipuna”)

i dvojezične pesme, u kojima jezici stoje ravnopravno⁸⁵.

Me he uira toona nakawhiti
oona wheeue oona rei
kua ngangau kua mate te hoariri

---

⁸³ Davis, J. and B. Hodge: *Aboriginal Writing Today*, Australian Institute of Aboriginal Studies, Canberra, 1985, str. 79.

⁸⁴ Oodgeroo (Walker, Kath): “United we win”, navedeno u Davis, J. and B. Hodge: *Op.cit.*, str. 79. (On zna da danas ovde ima takvih ljudi / koji će nam pomoći da se borimo s prošlošću / sve dok svet radnika od obale do obale / najzad ne bude živeo u jednakosti).

⁸⁵ Simz, Norman: “Uvod u Maori književnost na engleskom jeziku”, prev. Marković, Dragoslav, *Koraci*, Kragujevac, 1978, g. 13, k. 13, br. 9-10, str. 18

kua miti i oona taotu...
kua haere!

Advokat u sudu
budan uravnotežen pedantan
harajući raspravljач
istančan u izrazu
tačan u predočavanju

Lav u džungli
budan uravnotežen veličanstven⁸⁶

(**Arapete Avatare**, “He raiona/Lav”)

Neposredno rastuće ponavljanje daje pesmi klasičnu jednostavnost. Okretanje tradicionalnog maorskog diskursa ka modernoj situaciji važan je deo razvoja novozelandske poezije.

Od ostalih, manje ili više značajnih australijskih pesnika šezdesetih i sedamdesetih godina treba pomenuti **Brusa Bivera** (Bruce Beaver, 1928 -), **Reja Džonsa** (Rae Desmond Jones 1941 -), **Najdžela Robertsa** (Nigel Roberts, 1941 -), **Majkla Dransfilda** (Michael Dransfield, 1948 - 73), **Viki Vidikas** (Viki Viidikas, 1948 -), **Tima Torna** (Tim Thorne, 1944 -), **Roberta Adamsona** (Robert Adamson, 1943), **Dženifer Mejden** (Jennifer Maiden, 1949 -), **Džona Trantera** (John Tranter, 1943), **Kena Tejlora** (Ken Taylor, 1930 -), **Roberta Kenija** (Robert Kenny, 1950), **Krisa Hemenslija** (Kris Hemensley, 1946 -), **Klajva Fausta** (Clive Faust, 1932 -), **Valtera Biletera** (Walter Billeter, 1943 -), **Rudija Krausmana** (Rudi Krausmann, 1933 -), **Filipa Hamijala** (Philip Hammial, 1937 -), **Džona Dženkinsa** (John Jenkins, 1949 -), **Džona Forbza** (John Forbes, 1950 -), **Lorija Dagona** (Laurie Duggan, 1949 -), **Dzenifer Štraus** (Jennifer Strauss, 1933 -) **Alana Verna** (Alan Wearne, 1948 -), i **Džona A. Skota** (John A. Scott, 1948 -)⁸⁷.

Osamdesete i rane devedesete godine produbile su i istražile granice poetskih tema koje uvodi “nova poezija” sedamdesetih godina. Emotivna stremljenja se proširuju i produbljuju, svest o političkim problemima jača, multikulturalnost postaje popularni slogan. Australijska poezija osamdesetih i ranih devedesetih godina istražuje sve aspekte ljudskog identiteta. Usled promene u kvalitetu ljudskih odnosa, poezija ovog perioda na neposredan

---

⁸⁶ Habib, Rouli; “Waiata mojih tipuna” i Avatare, Arapete; “He raiona/Lav”, prev. Marković, Dragoslav, navedeno u Simz, Norman; *Op.cit.*, str. 19-20

⁸⁷ Imena navedena prema: Tranter, John (prir.): *The New Australian Poetry*, Makar Press, 1980, sadržaj, str. v - xii.

način obrađuje tematiku svojstvenu modernom senzibilitetu. Kao odgovor na neobaveznu, izmenjenu prirodu ljudskih veza i nov dijapazon osećanja koje takvi odnosi sa sobom nose, javlja se sveža nova poezija čiji je izraz neposredan i moćan u svojoj formalnoj ogoljenosti:

my lover is not here
to touch the child
rolling in my womb

o unbearable innocent

how will you smile
in this hive of lies⁸⁸

(**Alison Krogon** / Alison Croggon, 1966 - "1 Izdaja")

U ovom kontekstu promene ljudskih odnosa treba istaći poetski obrazac snažne težnje za poštovanjem tuđe i svoje individualnosti, čija gotovo opsesivna odbrana spada u veoma važne, tipično australijske poetske teme. Duševna neodređenost, neizvesnost i nesigurnost koje nastaju u sukobu dve individualnosti karakterišu, dakle, savremenu australijsku lirsku poeziju. Ženski glasovi su jaki, ali nipošto usamljeni u okviru ovog posebno australijskog vida patnje, u ovoj poeziji verbalizovanog otuđenja i straha od zadiranja u privatnost nekoga ko je bio blizak:

if you'd left the keys & taken the rest
i'd have known exactly what you meant
i would like to know about the fruit bowl
& whether or not
you still don't live here⁸⁹

(**Dženi Bolt** / Jenny Boulton, 1951 - "Ja bih da znam šta je sa činijom za voće"
)

11
refrain from commenting on her thin arms
as she has refrained from mentioning yours

12
do not fuck by numbers

---

⁸⁸ Croggon, Alison: "1 Betrayal", u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 273. (moja ljubav nije tu / da dodirne dete / koje se prevrće u mojoj utrobi // o nepodnošljivo nevinašce / kako da se smešiš / u ovoj košnici laži)

⁸⁹ Boulton, Jenny: "i'd like to know about the fruit bowl", u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 246
(...)da si ostavio ključeve i uzeo ostalo / znala bih tačno šta time misliš / ja bih da znam šta je sa činijom za voće / i da li ti i dalje / ne živiš ovde)

filling in the little squares
with a touch of red or purple
as the chart suggests

13
finally
leave when you're asked to

14
don't expect breakfast⁹⁰

(**Kris Mansel** / Chris Mansell, 1953 - "Doručak")

Her tongue in your mouth,
her hand just where it should be,
but her mind with him.⁹¹

(**Kevin Hart**, 1954 - "Četiri pesme")

when i feel its got to stop i eat bran and read logic so my conversation wont feel like an
early mornings constipated pushing and groaning in the toilet⁹²

(**Stiven Viljems** / Stephen Williams, 1958 - "Ljubav")

Kada je reč o pojačanoj svesti o ličnoj slobodi, treba pomenuti da se sve češće otvoreno poetizuje homoseksualizam ili biseksualnost. To nije posebnost samo Australije u moderno vreme, ali je posebna prihvaćenost ove subkulture na australijskoj čitalačkoj sceni, kojoj se otvaraju novi horizonti lirike:

if you kiss a redhead, taste her nipples
translucent & touched lilac - as the core
of the flame - as the space between the
Goddess's breaths,⁹³

---

⁹⁰ Mansell, Chris: "Breakfast" u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 252 (11/ uzdrži se od komentara na njene tanke ruke / kao što se ona uzdržala od pominjanja tvojih // 12/ ne tučaj se na broj / ispunjavajući kockice / potezom crvenog ili ljubičastog / kao što tabela predlaže// 13/ na kraju / idi kad te zamole da to učiniš / 14/ ne očekuj doručak/)

⁹¹ Hart, Kevin: "Four Poems", u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 256 (Njen jezik u tvojim ustima/ njena ruka baš gde treba da bude, / ali njena duša s njim.)

⁹² Williams, Stephen. J. "Love", u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str 268 (Kad osećam da to mora da prestane jedem mekinje i čitam logiku da moja konverzacija ne bi delovala kao ranojutarnje guranje zbok konstipacije i stenjanje u toaletu)

⁹³ McSkimming, Donna: "Ululation for a Red Headed Woman", u Straus, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str.261 (ako poljubiš crvenokosu, okusiš njene bradavice/ providne sa dodiro m ljubičastog - kao jezgro / plamena - kao prostor između / udaha Boginje)

(**Dona Mek Skimming** / Donna McSkimming, 1957 - "Uspavanka za jednu crvenokosu ženu")

It's the ashtray packed with butts
starts my mind on you. So full
of darkness, gravid, sassy. I seem
to want to straighten you out.⁹⁴

(**Filip Roberts** / Philip Roberts, 1938 - "Pesma za Majka")

Vijetnamska generacija sedamdesetih ostavila je traga i u ovoj generaciji
koja živi pod pretnjom terorizma i hladnog rata. Poetizuje se rat i njegove
strahote;
blood trickles over the rocks sky
lights the slow
twitching of bodies a head propped
against the mutilated
raw leg of meat
: &
the scene dissolves into
a forest of brawling cave-people
clutching & tearing striking out⁹⁵

(**Čarls Bakmaster** / Charles Buckmaster, 1951 - 1972; "snolik sled: dve pesme")

inspiracija je i nasilnost modernog društva;
(...)
she shrank from what the morning held, the fresh assault
of reason that his manic shame would make,
the steady rape wished on her for her fault
in being the unlucky one to take
the fancy of another man who'd said:
'OK, this one will do...' and swung the wheel.⁹⁶

(**Brus Dou** / Bruce Dawe, 1930 - "Otac silovane devojke")

---

⁹⁴ Roberts, Philip: "Poem to Mike", u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 179. (To me pepeljara vrhom puna opušaka / podseti na tebe. Tako puna / tame, ozbiljna, drska. Čini se / da želim da te popravim.)

⁹⁵ Buckmaster, Charles: "dream sequence: two related poems", u Shapcott, Thomas, prir.: *Australian Poetry Now*, Sun Books Melbourne, 1970, str. 15 (krv kapljica preko stena nebo / osvetljava sporo / trzanje tela pod glavu podmetnuta / sirova kolenica / : & / scena se pretapa u / šumu urlajućih pećinskih ljudi / koji grabe i cepaju i udaraju /)

⁹⁶ "Dawe, Bruce: "The Raped Girl's Father", u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 155. (uzimala je od onoga što će doneti jutro, novog napada / razuma koji će izvršiti njegov poludeli stid, / neprestano silovanje koje joj se priželjkuje kao kazna za njenu grešku / što je ona bila ta nesrećnica koja je privukla / pažnju drugog muškarca koji je rekao: / 'OK, ova će da posluži...' a zatim okrenuo volan".)

Brus Dou, autor posljednje navedene pesme, zaslužuje da bude posebno pomenut. Njegova je zbirka poezije *Ponekad radost (Sometimes Gladness, 1978)* osamdesetih godina uvrštena u izbor deset najboljih knjiga Australije u prethodnoj deceniji. Iako se njegova poezija ne može nazvati angažovanom, njegov poetski izraz, formalno jednostavan i mirnog tona, ipak uspeva da uzburka emocije i snažno privuče pažnju na značajna društvena pitanja. “Otac silovane devojke” pesma je koja se, pored očigledne teme silovanja, bavi i kontroverznim pitanjem odjeka ovog događaja u porodici, viđenog iz perspektive silovane devojke.

I novozelandska poezija ovog perioda, mada još uvek nešto konvencionalnije forme, ima slična opredeljenja i teme. Novozelandski pesnik **Džems Kir Bakster** (James Keir Baxter, 1926 - 1974), neobičan čovek visoke inteligencije i energije, koji je studirao u Indiji, oženio se Maorkom i umro u bedi podelivši svoj imetak siromašima⁹⁷, pesnik je izuzetne snage. Kada svojim slobodnim stihom i složenom metaforom peva o svojoj zemlji, mi je upoznajemo u jednom jedinom začuđujuće celovitom bljesku spoznaje;

Ta ostrva bez oblika, na kiparevom stolu,
Čekaju na moždano dljetu,
Zeleni klanci na jugu, preduboki i mirni,
Rijetko viđeni, tišina razbijena
Samo pucnjem traperera, ili na sjeveru
Horde ajkula i hobotnica,
Mangrovo drvo; crne dlake na bokserovim rukama

a kada peva o ljubavi, mi joj vidimo boje i oblik;

Jer ljubav raste kao šafran-luk zimi
Krijući od snijega i samoga sebe nježne
Zelene listove u začecu; ali umire kao vatromet što umire
(Bijele iskre bola spram čelično sivih nebesa)⁹⁸

Tako njegova poezija, uprkos njenoj prividno mirnoj formi, na izazove modernizma odgovara sinestetičkom snagom. Slične su snage i **Kit Sinkler** (Keith Sinclair, 1922), novozelandski pesnik koji stvara po ugledu na Džona Dona, i **Luj Džonson** (Louis Johnson, 1924 -), pesnik satiričkog opredeljenja.

---

⁹⁷ Simić, Vesna i Vukadinović, Miljurko; “Pjesnik i humanista Džems K. Bakster”, *Stvaranje*, Titograd, 1975, god. 30, br. 11, str. 1543.

⁹⁸ Baxter, J.K.; “Novi Zeland” i “Vatromet”, preveli Vesna Simić i Miljurko Vukadinović, *Stvaranje*, str. 1541-2

Multikulturalnost i traganje za sopstvenim identitetom unutar njega, sve jači i glasniji feminizam, kompjuterizacija - sve su to teme koje pronalaze put u savremenu australijsku poeziju osamdesetih i ranih devedesetih godina:

just like any other
love
stored in memories
until the disk can take no more
and DELETE precedes another FIND⁹⁹

(**Manfred Jurgensen**, 1940 - "Ljubav pred kompjuterom")

The nazi in your bed arranges you.
The strategy of his time bends like toothpaste.
You're shy and pleasurable. He knots your teeth.
He's got it all lined up.
The nothings you could never put into words.¹⁰⁰

(**Gig Rajan / Gig Ryan**, 1956 - "Nevažno")

Još jedna posebno australijska osobina savremene poezije je sve jača svest o suštinskim pitanjima od značaja za čovekov život: politici, novcu, socijalnoj pravdi, miru. Neki pesnici, kao što je **Tomas Šapkot** (Thomas Shapcott, 1935 -), postali su aktivisti angažovane poetike kombinovane sa lirskim izrazom:

Hitler je pokazao političku moć fanatizma,
Musolini je pokazao glasačku moć predrasuda,
Uči od njih. Naravno nećeš otići tako daleko
(to se podrazumeva).

Ipak završio si posao:
birači su bili zadovoljni, disidenti
mogu da se pakuju. Vozovi su stigli na vreme.¹⁰¹

(**Tomas Šapkot** , "Savet političaru")

For a while there we had 25-inch Chinese peasant families
famishing in comfort on the 25-inch screen¹⁰²

---

⁹⁹ Jurgensen, Manfred: "love in front of the computer", u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str. 183 (/ kao i bilo koju drugu / ljubav/ koja je smeštena u sećanjima / sve dok disk više ne može da primi / i dok IZBRIŠI ne dođe ispred sledećeg NADI)

¹⁰⁰ Ryan, Gig: "Small-Scale", u Strauss, Jennifer, prir.: *Op.cit.*, str.259 (Nacista u tvom krevetu te aranžira. / Strategija njegovog vremena savija se kao pasta za zube. / Ti si stidljiva i uslužna. On ti vezuje zube u čvor. / On je sve sudio. / Sve one nevažne stvari koje nikada ne bi umela da staviš u reči.)

¹⁰¹ Shapcott, Thomas: "Savet političaru", preveo Bogdan Mrvoš; *Sveske*, Pančevo, br 1, septembar-oktobar 1989., str. 79.

(**Brus Dou**, “Ne tako dobra zemlja”)

Ours is a red land, sour
with blood it has not shed,
money not lost, risks evaded,
blood it has forgotten, dried
in furnace airs that vainly
figure (since wool and mines are doing well)
the fire. Torpor
of a disallowed abortion.

Why not a red room?¹⁰³

(**Džudi Rodrigez** /Judy Rodriguez, 1936 - “Crvena kao fanfare”)

Ova poezija je, iznad svega, izraz novog, svežeg gledanja na život i svet iz ugla jedne sredine koja narasta ne gubeći vezu sa kulturama iz kojih je nastala i stičući istovremeno sopstveni integritet.¹⁰⁴ Ono što ona donosi kao zaista novo opire se definiciji bilo formalnom ili stilskom analizom, bilo analizom sadržaja¹⁰⁵; nov je duh rođen u sprezi snažnih individualnosti. Mozaik australijske i novozelandske moderne poezije, gledan izbliza, sastoji se od elemenata različitih po temi, sadržaju i obojenosti. Baš kao i proza o kojoj će biti reči u narednom odeljku.

---

¹⁰² Dawe, Bruce: “The Not-So-Good Earth”, navedeno u Heseltine, Harry, prir.: *The Penguin Book of Australian Verse*, Penguin Books Australia, 1972. str. 388. (Neko vreme smo imali Kineze od pedesetak santimetara/ koji su gladovali, udobno, na ekranu od pedesetak santimetara)

¹⁰³ Rodrigez, Judy: “Nu-Plastik Fanfare Red”, u Shapcott, Thomas, prir.: *Op. cit.*, str. 15 (Naša je zemlja crvena, prevrela / od neprolivene krvi, neizgubljenog novca, izbegnutih rizika, / krv je zaboravila, / sasušenu u peći vazduha koji uzalud / imitiraju (jer vuna i rudnici dobro napreduju) / vatru. Dosada / zabranjenog abortusa. // Zašto ne crvena soba?)

¹⁰⁴ Janković, Vidosava: “Susret sa australijskom književnošću”, *Mostovi*, godina 8, jul-septembar 1977, sveska 3 (77), str. 203.

¹⁰⁵ Kirnen, Brajan: “Nova australijska književnost”, str. 45.

U ranijoj (i ne samo ranijoj) proznoj književnosti Australije prisutne su nekolike osnovne teme. Danas, kao i pre dvesta godina, prvi kontakt evropskog doseljenika s Australijom sinestetički je skup podražaja koji dovodi u sumnju sve ranije oformljene granice percepcije. Paleta australijskih boja mnogo je intenzivnija u poređenju s evropskom. Poznati oblici iskrivljeni su pod čudnim odbljescima, nad čoveka se nadnosi konveksna kupola drugačijeg nebeskog svoda; neprepoznatljive su konstelacije zvezda na noćnom nebu, baš kao i zvuci i mirisi novog kontinenta. Pejzaži ove zemlje prožimaju književno stvaralaštvo svog novog stanovništva od samog početka, kada umarajuća jednoličnost horizonta, bespoštedna suvoća zemlje, vazduha i rastinja, nepregledna prostranstva i zastrašujući oblici, daju i najbezazlenijoj priči tragički okvir, te pisci katkad prepuštaju pejzažu da “radi umesto njih”¹⁰⁶. “Magija buša”¹⁰⁷ dominantna je u australijskom društvu i književnosti; “buš” je matrica australijskih sentimenata i ideala. Ova pojavnost dobiće u književnosti dva osnovna otelovljenja. Prvo otelovljenje, velika australijska samoća, poetizuje izolovanost čoveka pojedinca u susretu sa surovom, negostoljubivom zemljom. Drugo otelovljenje je snažna simbolična snaga samog pejzaža; u Australiji, isprva kažnjeničkoj koloniji, svest o grehu i okajanju, te svest o novom duhovnom početku, prožimaju sve slojeve ljudskoga bića. Pored ovog, osnovni načini postojanja australijske prozne književnosti su svakako **sukob kultura** - etabrirani kolonijalizam koji u pitanje dovodi rastući autohtoni etos; **realizam** pogleda na svet, koji se razvija iz svesti da je za opstanak potrebno prihvatanje realnosti, te se integritet pisaca i vernost istini dosledno razvijaju; **ozbiljnost tona**, nastala iz beskrajne borbe sa neplodnom i nepodatnom zemljom i tragičnih pogibija istraživača, života čiji je istorijski podtekst bila osuđenička istorija; ključna **nota ironije**, od crnog humora pa do lažnih priča, priča o varalicama i satira, nastala je kao mehanizam samoodbrane; **verovanje u zajedništvo i drugarstvo (mateship)**, u odanost muškarca muškarcu u posebnom odnosu, rođenom iz potreba istraživača i doseljenika usamljenih u surovom prirodi;

---

¹⁰⁶ Bail, Murray, prir.: *Op. cit.*, Introduction, str. xv.

¹⁰⁷ “Buš” (*bush*) termin je koji označava australijsku divljinu.

radikalna demokratija (kao kombinacija dvaju opredeljenja: radikalizma i demokratskog ubedenja), **veliki australijski san** - utopijski san o australijskom raju na zemlji; **živost** - rođena iz nacionalne tradicije okrenutosti sportu, prijatne klime, vere u afirmaciju individualne volje; **humanizam**, vera u ljudski duh, čoveka kao mere svih vrednosti, ne usko hrišćanske (jer, mnogi australijski pisci kritikuju religiju), već one koje se okreću čoveku, ne Bogu.¹⁰⁸ U težnji ka dostizanju posebnog, *australijskog* kvaliteta najuspešnija su ona dela koja prikazuju australijsko društveno okruženje posredno, kroz koje *australijsko* prosijava bez velikog truda i napora; nasuprot tome, pokušaj da se filigranski tačno ocrtaju nacionalne navike, zatrpavanje lokalnim osobenostima, najveća je zamerka neuspešnim delima rane australijske proze.¹⁰⁹ Dobra književnost u Australiji počela je da se rađa onda kada se javila svest o tome da, iako je “naša koliba možda i postavljena naglavačke, to je ipak *naša koliba*”¹¹⁰. Sve ovo važi za i roman i za pripovetku bez razlike.

Interesantna je tvrdnja australijskih kritičara Suzan Dermodi, Džona Dokera i Drusile Modjeske da se, kao rezultat spekulativne struje u proučavanju književnosti uopšte i delovanja američke Nove Kritike u Australiji šezdesetih godina, javlja “institucionalna represija”¹¹¹ u australijskim književnim studijama. Pisci za koje se smatra da imaju metafizička interesovanja ili aspekte - Kristofer Brenan, Henri Loson (Henry Lawson), Tom Kolins (Tom Collins) Šo Nilsen, Henri Hendel Ričardson (Henry Handel Richardson), R.D. Fidžerald, Kenet Slesor, Džudit Rajt, Daglas Stjuart, Džejmz Mekoli, A. D. Houp, Frensis Veb, Kristina Sted (Christina Stead), Martin Bojd (Martin Boyd), Patrik Vajt (Patrick White) - smatraju se vrednima proučavanja na univerzitetskom nivou. Ali druga grupa pisaca, koje ne karakteriše metafizička orijentacija - naročito kada je reč o onima iz tridesetih, četrdesetih i pedesetih godina, kao što su Vans Palmer (Vance Palmer), Elinor Dark (Eleanor Dark), M. Barnard Elderšo (M. Barnard Eldershaw), (pseudonim za Mardžori Barnard i Floru Elderšo (Marjorie Barnard, Flora Eldershaw), Frenk Dolbi Dejvison (Frank Dalby Davison), Majlz Frenklin (Miles Franklin), Džin Devani (Jean Devanny), Beti Roland (Betty Roland), Ketrin Suzana Pričard, Kajli Tenant (Kylie Tennant), Alan Maršal (Alan Marshall), Frenk Hardi (Frank Hardy), Gevin Kejsi (Gavin Casey), Džuda Vaten (Judah Waten) - isključena je iz akademskog razmatranja, iz trajnije prakse kritičkog proučavanja i analize. Prilikom prikupljanja građe za ovaj pregled i konsultovanja sekundarnih izvora

¹⁰⁸ Moore, Inglis T. "The Social Element in Literature", *Social patterns in Australian Literature*, Angus and Robertson, Sydney, 1973, str. 19 - 21

¹⁰⁹ Sinnet, Frederick: "The Fiction Fields of Australia", 1856. u Barnes, John, prir.: *Op. cit.*, str. 21.

¹¹⁰ Ewers, John K.: *Op. cit.*, str. 209.

¹¹¹ Dermody, Susan et al (prir): *Op. cit.*, str. 10.

ustanovljeno je da ova postavka sadrži visok procenat istine, jer je piscima “metafizičke orijentacije” posvećeno mnogo više prostora u književno-istorijskim i književno-kritičkim tekstovima. Zbog toga ćemo pokušati da uspostavimo ravnotežu i, naporedo sa prvom grupom pisaca, poklonimo nešto pažnje i piscima koji se ređe sreću u kritičkoj literaturi.

Za godinu rođenja proznog stvaralaštva u Australiji mogla bi se uzeti 1880. godina, kada je u Sidneju osnovan *Bilten (Bulletin)*. Ovaj književni časopis u kome su objavljivane pripovetke i romani u nastavcima, posredno je pomogao rađanje nacionalističkog duhovnog pokreta. U osnovi utopijski, populistički i neraspoložen prema svim formama kultivisanosti, pa i literarnoj produhovljenosti, pokret je zatvarao oči pred tamnijom stranom istorije australijske kolonizacije, tlačenjem i ubijanjem Aboridžina, osećanjem težine greha koje je bilo potka za život novih doseljenika, kažnjenika, i lažima brojnih putujućih prodavaca, kopača zlata i drugih raznovrsnih prevaranata koji su u Australiju došli u potrazi za brzom zaradom. Promovišući poetiku “zajedništva”, optimizma i jednakosti ljudi, poetizujući običnog čoveka, pevajući hvalospev novoj australijskoj slobodi i odvažnosti, duh ovoga pokreta prozeo je spisateljstvo ranih australijskih proznih pisaca.

Glavne književne veličine ovog pokreta bili su **Henri Loson** (Henry Lawson, 1867 - 1922), **Tom Kolins**, pseudonim Džozefa Furfija (Tom Collins/ Joseph Furphy, 1884 - 1912), “**Bendžo**” **Peterson** i **Majlz Frenklin** (Miles Franklin, 1879 - 1954). Što se memoarske proze tiče, treba je pomenuti na ovom mestu, jer je nastala u isto vreme, ali, kako je dugo vremena bila zapostavljena u interesovanju čitalačke publike, objavljena je mnogo godina nakon svog nastanka. Tako je, na primer, autentična autobiografska knjiga *Iskustva jednog osuđenika Dž. F. Mortloka* (*Experiences of a Convict*, J.F.Mortlock) objavljena tek 1965. godine¹¹², u vreme kada je iskustvo prvih doseljenika postalo kulturoloski dovoljno udaljeno od “živog” mentaliteta da bi moglo izazvati intelektualno interesovanje za činjenice, koje je nažalost nedostajalo vremenu u kome je delo nastalo. Najpoznatiji novozelandski romanopisac ovoga vremena je **Viljem Sačel** (William Satchell, 1859 - 1942), sa svojim romanima *Danak divljini* (*The toll of the Bush*, 1905) i *Kapija od zelenog kamena* (*The Greenstone Door*, 1914), kojima je učinjen prvi pokušaj da se opiše novozelandska društvena sredina i život s Maorima¹¹³.

---

¹¹² Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 184.

¹¹³ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 973

Potreba rane, kolonijalne Australije za pričama bila je gotovo nezajažljiva, te se tako veliki broj stvaralaca koji su romanopisci, istoričari i pesnici okreće pripovedanju priča u potrazi za zaradom. Neki pisci pišu prevashodno pripovetke i na tom žanru grade svoju književnu slavu. Kako kaže pesnik i kritičar Mari Bejl (Murray Bail), nijedna druga zemlja osim Australije nije mogla staviti pisca pripovedaka na pijedastal novčanice.¹¹⁴ Ovo je svojevrsna ironija, jer je pripovedač čiji lik krase australijsku novčanicu niko drugi nego **Henri Loson**, kome je za života uvek nedostajalo novca. Loson je pisao i stihovane balade za pevanje, u svoje vreme veoma popularne, ali njegovom senzibilitetu prevashodno je odgovarala pripovedna proza. Čak je i poezija koju je pisao narativnog karaktera. Ta živa narativnost kvalitet je zahvaljujući kome su njegove pripovetke - takozvane "tkanice" (*yarns*), kako ih je Loson nazivao¹¹⁵ - prošle test vremena i zbog koga se smatraju klasicima australijske književnosti. Po orijentaciji realista, Loson je pisac jasnog i nepretencioznog stila, te duhovitog i prefinjenog, dikensovskog osećaja za karakterizaciju. Pisac velikog entuzijazma i izvanrednog osećaja za detalj, Loson je stvorio neobične i nezaboravne likove, ekscentrike, istraživače, varalice i "kurve zlatnog srca"¹¹⁶; bio je zagovornik svih onih koji su pretrpeli nepravdu¹¹⁷, i spevao svojevrsnu himnu ranoaustralijskom načinu života. "Kapacitet za emocije Losonov je najveći dar";¹¹⁸ kao i uverenje da smo stvoreni jednaki¹¹⁹, koje prožima njegovu prozu:

I soon saw what was the matter. She'd been crying to herself coming along the road. I though it was all on account of leaving little Jim behind for the first time. She told me that she couldn't make up her mind till the last moment to leave him and that, a mile or two along the road, she'd have turned back for him, only that she knew her sister would laugh at her.¹²⁰

Nažalost, u kasnijim godinama sve je više emotivno podeljen između unutrašnjosti Australije, gde je odrastao, i rastućeg grada Sidneja u kome je živio. Pod pritiskom finansijskih nedaća i usled te emotivne podeljenosti, Loson se odaje piću. Na kraju stvaralačkog veka, njegove priče zapadaju u

¹¹⁴ Bail, Murray, prir.: *Op. cit.*, Introduction, str. xiv

¹¹⁵ Naslov knjige Roderick, Colin, prir: Henry Lawson: *Bill, the Ventriloquial Rooster and Other Yarns*, selected and introduced by Colin Roderick, Eden Books 1988. (*Petao trbuhozborac Bil i druge tkanice*)

¹¹⁶ Strauss, Jennifer, prir: *Op. cit.*, Introduction, str. xxiv.

¹¹⁷ Roderick, Colin, prir: *Op. cit.*, Introduction, str. xi

¹¹⁸ Stephens, A.G. "Henry Lawson's Poems", 1896. u Barnes, John: *Op. cit.*, str. 82.

¹¹⁹ Wright, Judith: "Dvije sudbine australijske književnosti", prev. Zulejha Ridanović, *Treći program Radio-Sarajeva*, 1983, br. 40, s. 199.

¹²⁰ Lawson, Henry: "Water Them Geraniums" ("Zalij te geranijume"), u Hergenhan, Laurie, (prir.): *The Australian Short Story, - An Anthology from 1890s to 1980s* -, University of Queensland Press, 1980, str. 6. (Uskoro sam video u čemu je stvar. Plakala je sama za sebe dolazeći uz put. Mislio sam da je to sve zato što je po prvi put ostavila malog Džima samog. Rekla mi je da do poslednjeg trenutka nije mogla da se odluči da ga ostavi i da bi se, nakon milju ili dve, okrenula natrag zbog njega, ali nije, jer je znala da će joj se sestra smežati.)

nedoslednost, ponavljanje i sentimentalnost, te znatno gube na kvalitetu. Njegova prozna i poetska dela doživela su veliki broj izdanja. Reprezentativna zbirka njegovih priča je *Najbolje priče (Best Stories, 1966)*

Tom Kolins (odnosno Džejmz Furfij) postao je poznat tek tridesetak godina posle smrti. Književna slava koju je prekasno stekao nije, dakle, nimalo olakšala njegov težak život goniča bikova i fabričkog radnika. Kolins je po opredeljenju naturalista, sa posebno izraženim egzistencijalističkim usmerenjem - interesovanjem za prirodu i posledice ljudskog izbora. Svoje mesto u istoriji književnosti osvojio je time što je bio prvi australijski pisac koji u svom romanu *Takav je život (Such is Life, 1903)* prekida sa svim književnim vezama s Britanijom. O svom romanu Kolins daje čuvenu izjavu da je njegov roman "po raspoloženju, demokratski; po pristrasnosti, uvredljivo australijski"¹²¹. I sirovost ironičnog humora ovoga romana, u kome Kolins izvrgava ruglu feminiziranost britanskih zvaničnika i službenika, specifično je australijska. O njegovoj spisateljskoj veštini među savremenici preovlađuje loše mišljenje. "Upravo sam pročitao *Takav je život*. Žao mi je što ga ne mogu smatrati književnim delom. Priznajem da je vredan čuvanja zbog sadržaja, koji je odličan, ali je Furfij učinio sve što je mogao da ga pokvari"¹²², kaže Luj Eson 1920. godine.

Majlz Frenklin objavila je svoj prvi roman *Moja brilijantna karijera (My Brilliant Career, 1901)* dve godine pre Kolinsovog (Furfijevog) romana *Takav je život*, dok je još bila tinejdžer. Roman, za koji je Henri Loson napisao u svom predgovoru da je ovo "delo najvernije Australiji od svih koje sam ikada pročitao"¹²³, odmah po objavljivanju postigao je ogroman uspeh. Majlz Frenklin naišla je na veće razumevanje kritike nego svoje viktorijske porodice i susedstva, koji su njen književni uspeh doživeli kao veliku sramotu¹²⁴. Autorka je otada sama gazila svojim životnim putem. Važno je pomenuti da je ova neustrašiva žena snažnog duha za vreme prvog svetskog rata provela dug period radeći kao medicinska sestra u Srbiji i Makedoniji, odakle je crpla mnoštvo motiva za svoje pripovetke. Poznat je i njen roman *Pioniri na paradi (Pioneers on Parade, 1939)*, napisan u saradnji sa **Dimfnom Kjuzak** (Dymphna Cusack, 1902 - 1981).

Tri veoma popularne žene-romanopisci poslednje četvrtine devetnaestog veka, **Ada Kembridž** (Ada Cambridge, 1844 - 1926), **Roza Kembel Pred** (Rosa Campbell Praed 1851 - 1935) i **Tasma**, čije je pravo ime Džesi Hibrer

¹²¹ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 185.

¹²² Esson, Louis: "Letters from London, 1920 - 1921", u Barnes, John: *Op. cit.*, str. 194.

¹²³ Ewers, John K.: *Op. cit.*, str. 53.

¹²⁴ Modjeska, Drusilla: *Exiles At Home*, -Australian Women Writers 1925 - 1945, Sirius Books 1981, str. 1

Kuvrer (Tasma, Jessie Huybrers Couvreur, 1848 - 1997) dugo su uživale reputaciju pisaca drugog reda. Istina, njihovi se romani nisu bavili osnovnim temama “muških” romana, potragom za “epohalnim otkrićima” i borbom sa zemljom, koji definišu muško australijsko iskustvo, već procesom formiranja australijskog društva i identiteta iznutra, iz porodice, pitanjima pronalaženja pravog muža u za ženu veoma nepovoljnim uslovima, i njenog identiteta u rascepu između britanskog i australijskog mentaliteta. Ovim piscima zamerale su se dve osnovne stvari: što pišu za englesko tržište i uglavnom za žene. Ipak, ženski doživljaj Australije i australijsko iskustvo moralo se razlikovati od muškog. Organizacija braka je iz perspektive žene toga doba bila podjednako važna i sveobuhvatna kao i organizacija tržišta rada za muškarce. Budući da su žene odgajale buduće ljude, ova tema bila je i podjednako značajna za formiranje australijske kulturne svesti¹²⁵. Ove pisce stoga, a i zbog njihovog književno istorijskog značaja u formiranju “ženske” čitalačke publike, treba neizostavno pomenuti rame uz rame sa ostalim piscima.

Još jedan vid razvoja “australijskog osećanja” u okviru razvitka australijskog romana koji treba pomenuti svakako je čežnja za baštinom. “Roman izgnanstva”¹²⁶ sušta je suprotnost ideji o utopiji ili optimističkim pričama o uspešnim doseljenicima. Prvi značajan australijski romanopisac je **Henri Hendl Ričardson**, što je pseudonim za ženu, Etel Florens Robertson (Henry Handel Richardson, Ethel Florence Robertson, 1870 - 1946). Iako je ova obrazovana žena čitavog života živela u Evropi i prevodila sa skandinavskih jezika, njen najvažniji roman, trilogija *Sudbina Ričarda Mahonija* (*The fortunes of Richard Mahoney*, 1929) u potpunosti je australijski¹²⁷, i po mestu radnje, i po likovima, i po poetici “izgnanstva”. Ričard Mahoni je doseljenik, naivna sanjalica kome nikada ne polazi za rukom da se izbori sa australijskom sredinom, tražeći čitavoga života svoj identitet i lutajući između Evrope i Australije, te roman o njemu predstavlja jednu od najboljih studija anglo-australijske tenzije. Ipak, treba reći da je ovaj konflikt je sa aspekta socijalne istorije oslikan dvodimenzionalno, te da se u njemu australijski temperament predstavlja suviše isključivo u svetlu dobrodušnosti, širine, materijalizma i vulgarnosti, a britanski još površnije¹²⁸. Henri Hendl Ričardson je napisala i roman *Moris Gest* (*Maurice Guest*, 1908), do koga je sama najviše držala, i autobiografiju *Myself When Young*, 1948), te mnoge druge romane. Na ovom mestu primereno je istaći i **Ajlin Dugan** (Eileen Duggan, 1894-1972), spisateljicu

---

¹²⁵ Sheridan, Susan: “Ada Cambridge and the Female Literary Tradition”, u Dermody, Susan et al (prij): *Op. cit.* str. 162-3.

¹²⁶ Janković, Vidosava: *Op. cit.*, str. 196

¹²⁷ Seymour-Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 194.

¹²⁸ Phillips, A.A. “The Family Relationship”, 1958, u Barnes, John: *Op. cit.*, str. 313.

sličnog značaja za Novi Zeland, koja je prvi romanopisac autentičnog novozelandskog senzibiliteta. U svom prvom romanu *Priča o jednoj novozelandskoj reci* (*The Story of a New Zealand River*, 1920) otkriva prirodu novozelandskog puritanizma, a u svom najboljem romanu *Alan Ader* (*Alan Adair*, 1925) suptilno se dotiče “modernih” tema kao što su homoseksualnosti i bahat kolonijalni odnos prema prirodnoj sredini, obradivši ih sa dubinom “nedostupnom muškim romanopiscima”.¹²⁹

Kao i Henri Hendl Ričardson, i **Martin Bojd** (Martin Boyd, 1893 - 1972) stvarao je emotivno podeljen između Evrope i Australije. On je pisac koji je najpotpunije otelovio nemir u glavi i srcu onih koji su odrasli u Australiji ali imaju strast i čežnju prema staroj civilizaciji¹³⁰, ili pak nejasno osećanje nepripadanja:

Michael stood a moment sniffing the air, and looking southwards to the sun. He had vaguely romantic feelings about the countries on which it must be shining, down there in the hot south, beyond those icy, dancing waves. Sometimes he was obsessed with a longing to go south into the heat, to break free of his economic imprisonment in Millmore, the village which lay placid in the evening light.¹³¹

Najvažniji romani su mu *Limunov voćnjak* (*The Lemon Farm*, 1935), *Opatice u opasnosti* (*Nuns in Jeopardy*, 1940), *Lucinda Brejford* (*Lucinda Brayford*, 1946) i tzv. lengtonska tetralogija koju čine dela *Kruna od kartona* (*The Cardboard Crown*, 1952), *Težak mladić* (*A Difficult Young Man*, 1955), *Napad ljubavi* (*Outbreak of Love*, 1957) i *Kada kosovi pevaju* (*When Blackbirds sing*, 1962).

U sličnom geografskom rascepu koji će se pokazati književno plodnim bila je i novozelandska spisateljica, prvi tvorac “novozelandske svesti”, **Džesi Makej** (Jessie Mackay, 1864 - 1938). Rođena u Londonu, došla je na Novi Zeland 1910. godine i, posmatrajući oštrim okom stvari oko sebe, usmerila svoja levičarska uverenja i senzibilnu prirodu na stvaranje prozних komada toplog, pitkog izraza, jasne narativnosti i nepretenciozne forme. Pisala je i poeziju sličnog karaktera, ali najpoznatija ostaje kao pionir pripovedne književne tradicije u zemlji koja je pre nje nije imala, svojom zbirkom *Crni hleb iz jedne kolonijalne rerne* (*Brown Bread from a Colonial Oven*, 1912¹³²).

---

¹²⁹ Seymour Smith, Martin, *Op. cit.*, str. 974

¹³⁰ Clark, Manning: “Postscript on the Author”, u Boyd, Martin: *The Lemon Farm*, Macmillan Press, 1973.str. 210

¹³¹ Boyd, Martin: *Op.cit.*, str. 7. (Majkl je na trenutak zastao mirišući vazduh i gledajući na jug, prema suncu. Imao je nejasna romantična osećanja prema zemljama na koje ono verovatno sija, tamo dole na vrelom jugu, daleko od ovih ledenih, razigranih talasa. Ponekad je bio opsednut čežnjom da ide na jug, u vrućinu, da se izbavi od svog ekonomičnog zatočenja u Milnoru, selu koje je mirno ležalo na večernjoj svetlosti.)

¹³² Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 973

I **Kristina Stead** (Christina Stead, 1902-1983) spada među značajne australijske i kosmopolitske pisce. Živela je u Londonu i Njujorku, pa mesto dešavanja radnje ne igra veliku ulogu u njenim romanima i pripovetkama. Proučavala je francuski roman, naročito Luja Gijua (Louis Guilloux), čiji je uticaj, koji se ogledao naročito u njenoj fasciniranosti ljudskim opsesijama, i sama priznavala. Iako levičarskih uverenja, nikada nije pripadala ni jednoj partiji. Stedova je majstor značajnog detalja i psihološke analize lika; metafizičke je orijentacije, uprkos svom jasnom izrazu i pravolinijskoj naraciji.

Meanwhile for quite a long time, perhaps two years or three, she knew that if the choice had been between lying in his Chinese grave with Paul or living her happy, unclouded and fertile life with Tom, she would have taken a long time to choose and what would have been the choice? (...) And whenever she went out into company, she dressed very carefully, tried her hair various ways, wondered if tonight, or next week, she would meet the other Paul that the contemporary world probably held.¹³³

Najvažnija dela su joj roman *Čovek koji je voleo decu* (*The Man Who Loved Children*, 1940), psihološka studija neurotičnog bračnog para, i roman *Samo zbog ljubavi* (*For Love Alone*, 1944), priča o devojci koja je opsednuta svojom ljubavlju. Od kraće proze ističu se njena prva dela, zbirke pripovedaka *Salcburške priče* (*The Salzburg Tales*, 1934), *Sedam siromaha iz Sidneja* (*Seven Poor Men of Sydney*, 1934) i novela *Zbunjena devojka* (*A puzzleheaded girl*, 1967).¹³⁴

Godine oko Prvog svetskog rata donele su razvoj naturalizma u Australiji. On je ovde trajao veoma dugo, što se može objasniti duboko ukorenjenim fatalističkim pogledom na svet. Interesantno je da se roman tridesetih godina bavi istorijom češće nego Velikom ekonomskom krizom¹³⁵.

Leonard Man (Leonard Mann, 1895 - 1981) stvara po ugledu na Drajzera. Iako pisac socijalističkog opredeljenja, ne uspeva da unese optimizam u svoje romane. Premda različiti po tematici, njegovi najpoznatiji romani, *Ljudsko plutanje* (*Human Drift*, 1935), *Ubistvo u Sidneju* (*A Murder in Sydney*, 1937) i *Uspešan čovek* (*Go-Getter*, 1942), svi su prožeti karakterističnim fatalizmom. **Frederik Mening** (Frederic Manning, 1882 - 1935) pisao je romane sa tematikom rata, ali, za razliku od Mana, nije pacifista i fatalista, već bundžija i ironičar koji piše snažne i uznemirujuće

---

¹³³ Stead, Christina: "A Harmless Affair" u Bail, Murray (prir.): *Op. cit.*, str. 28-9. (U međuvremenu je veoma dugo vremena, možda čak dve ili tri godine, znala da je mogla da bira da li da leži s Polom u njegovom kineskom grobu ili da živi svoj srećan, nepomučen i bogat život s Tomom, da bi joj trebalo dugo vremena da odluči, i šta bi bio konačni izbor? (...) I gde god da je išla u društvo, vrlo se pažljivo oblačila, isprobavala kosu na različite načine, i pitala se da li će večeras, ili iduće nedelje, sresti drugog Pola kojeg je savremeni svet verovatno imao.)

¹³⁴ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 195.

¹³⁵ Smith, Murray: "Australijski roman i društvo", prev. Zulejha Ridanović, *Treći program Radio-Sarajeva*, 1981, br. 34, str. 541.

prikaze iz života vojnika. Njegovo delo koje se smatra klasikom australijske književnosti, *Njeni redovi mi* (*Her Privates We*,¹³⁶ 1930), roman pun ironičnih obrta, govori o ratu kao testu za karakter čoveka. U njemu glavni junak gine prilikom važne akcije, ali od ruke sopstvenog oficira, koji je surevnjiv zbog dotadašnje junakove hrabrosti i uspešnosti.

Vans Palmer (Vance Palmer, 1885 - 1959) je autor koji je imao dara za izražavanje naizgled trivijalnog, ali obično zakazivao u obradi tematike koja bi mu se učinila važnom. Zbog toga je Palmer uspešniji kao autor pripovedaka nego kao romanopisac. Najbolja dela su mu knjige pripovedaka *Odvojeni životi* (*Separate Lives*, 1931) i *Neka ptice polete* (*Let the Birds Fly*, 1955), dok su najbolji delovi njegovog romana *Odrastanje* (*The Passage*, 1931) anegdotski opisi porodičnih odnosa. I **Kajli Tenant** (Kylie Tennant, 1912 - 1988), koja stvara nešto kasnije, pravi je predstavnik naturalizma, sa svojim romanima iz gradskog života, *Tiburon* (*Tiburon*, 1935) i *Fovo* (*Foveaux*, 1939), kao i slikom zatvorskog života, romanom *Reci ovo jutru* (*Tell Morning this*, 1968). Ovaj roman je pripremala tako ozbiljno da je dobrovoljno otišla u zatvor i provela u njemu duže vreme.¹³⁷ U naturalističkim okvirima stvara i novozelandska spisateljica **Ketrin Mensfield** (Katherine Mansfield, 1888-1923), koja se udala za engleskog kritičara Džona Midltona Marija (John Middleton Murry) i živela i stvarala u Evropi, pa tako pre pripada korpusu engleske književnosti u užem smislu. Najvažnija dela ove darovite spisateljice kratke proze su zbirke *Blaženstvo* (*Bliss*, 1920), *Zabava u vrtu* (*The Garden Party*, 1922) i dve posthumno objavljene zbirke, *Grličino gnezdo* (*The Doves' Nest*, 1923) i *Nešto detinjasto* (*Something Childish*, 1924¹³⁸).

Ženski pisci veoma su aktivni u periodu oko Prvog svetskog rata. **Mardžori Barnard** (Marjorie Barnard, 1897 - 1987), bila je istoričar, kritičar i romnopisac. Stvarala je u saradnji sa **Florom Elderšo** (Flora Eldershaw) pod pseudonimom **M. Barnard Elderšo** (M. Barnard Eldershaw), a i samostalno. Od njenih mnogobrojnih literarnih proizvoda svakako treba izdvojiti roman *Sutra i sutra* (*Tomorrow and Tomorrow*, 1947), delo utopijskog karaktera i komunističkih ideala, u koje je, po sopstvenim recima, unela "sumu svega što bih mogla učiniti i reći"¹³⁹. Ovaj roman je od savremene kritike primljen veoma mlako, što je Barnardovu toliko obeshrabilo da je do kraja života objavljivala samo biografske ili istorijske

¹³⁶ Ovaj naslov je igra reči: "privates" na engleskom znači i "redov" i "intimni deo". Naslov *Her Privates We* je citat iz Šekpirovog *Hamleta* (čin II, scena 2., stih 234) u kome Šekspir Sudbinu naziva kurvom čiji smo "intimni delovi mi". Korišćenje ovog citata u svrhe naslova ima za cilj da indikuje da su ljudi, a naročito redovi o kojima govori roman, pioniri kojima se sudbina poigrava.

¹³⁷ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 194 - 5

¹³⁸ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 974

¹³⁹ Wilde, W. H. et al. (pripr): *Op. cit.*, "BARNARD, Marjorie", str. 77.

radove¹⁴⁰. Ta nepravda ispravljena je mnogo kasnije kritičkom rehabilitacijom romana, te objavljivanjem necenzurisane, neskracene verzije romana pod punim naslovom *Sutra i sutra i sutra (Tomorrow, Tomorrow and Tomorrow*¹⁴¹) 1984. godine. Njene kratke priče su ironične, pažljivo strukturirane studije unutrašnjeg, uglavnom ženskog iskustva.

U ovom periodu na australijskoj književnoj sceni sve se češće sreću pisci marksističkih i socijalističkih ubeđenja. Tu je na prvom mestu **Ketrin Suzana Pričard** (Katherine Susannah Prichard, 1884 - 1969). Njena književna praksa nastala je iz ideoloških suprotnosti sopstvenih ubeđenja i ubeđenja kulture u okviru koje je stvarala. Pričardova je za pedeset godina napisala trinaest romana i objavila nekoliko knjiga poezije i pripovedaka. Tokom tog vremena, njena ideološka predanost menjala se od gotovo imperijalističkih stavova u *Pismima iz Nedođije (Letters From Back O'Beyond, 1906)* i *Pionira (Pioneers, 1915)*, preko neprijatnog buržoaskog romantizma prisutnog u njenim najvažnijim delima dvadesetih godina, a to su *Tegleća marva (Working Bullocks, 1926)*, *Kunardu (Coonardoo, 1928)* i *Intimni stranci (Intimate strangers, napisan 1929, objavljen 1937)*, pa sve do beskompromisnog militantnog marksizma njene trilogije koju čine dela *Lude devedesete (Roaring Nineties, 1946)*, *Zlatne milje (Golden Miles, 1948)* i *Krilato seme (Winged Seeds, 1950)*, pisane u duhu socijalističkog realizma. Međutim, ako ostavimo na stranu ideološko opredeljenje, romani su obojeni važnim ličnim i intersubjektivno “ženskim” temama, kao što su obezvređenost žene zbog toga što je žena, ali i njena moć da prevaziđe ograničenja koja joj se nameću; neobjašnjivi magnetizam koji karakteriše ženine odnose sa muškarcima, i dejstvo snažnih, destruktivnih emocionalnih veza na ličnost¹⁴². Ubedljivost s kojom su te teme obrađene dokaz je književnoistorijske, ali i književnoumetničke važnosti Katarine Pričard u istoriji ženskog pisma u Australiji.

Prozni pisci Novog Zelanda ne izdvajaju se uvek nekim posebnim “novozelandskim” kvalitetom, već uspešnim ili neuspešnim spisateljskim radom. Treba izdvojiti značajnog pisca **Frenka Sardžsona** (Frank Sargeson, 1903 - 1984), koji se po stilu poredi sa Englezom E.M.Forsterom, i njegove romane *Hop na krov i opet nazad (Up Onto the Roof and Down Again, 1950)*, *Razgovor s mojim ujakom (Conversation with my Uncle, 1936)*, *Tog leta (That Summer, 1943)*, *Video sam u snu (I Saw in My Dream, 1949)*, *Ja, na primer (I For One, 1954)* i *Mamurluk (The Hangover, 1967)*. Sardžson se sa uspehom bavi temama kao što su pritisci na mladog čoveka u

¹⁴⁰ Modjeska, Drusilla: *Op. cit.*, str. 248.

¹⁴¹ Ovaj naslov je citat iz drame *Magbet* Villjema Sekspira (čin V, scena 5, stih 19).

¹⁴² Iseman, Kay: “Katharine Susannah Prichard”, u Dermody, Susan et al (prir): *Op.cit.*, str. 125-6

adolescenciji, mladalačka pobuna protiv roditelja i pobuna protiv kapitalističkog društva, i, u romanu *Tog leta*, temom homoseksualnosti. Odlične su i tri njegove autobiografije *Jednom je dovoljno* (*Once is Enough*), *Više nego dovoljno* (*More than Enough*) i *Nikad dovoljno!* (*Never Enough!*), objavljene u periodu od 1972. do 1977. godine

Den Dejvin (Dan Davin, 1913 - 1994) je osećajan pisac ciklusa društvenih romana, "romana reka", pojedinačnih romana i kratkih priča, koji je svoje stvaralaštvo možda oštetiо svesno se boreći protiv sopstvene imaginativnosti. Njegov roman *Do kraja života* (*For the Rest of Our Lives*, 1947) možda najbolje prikazuje novozelandsko ratno iskustvo. Njegov prijatelj **Džon Malgen** (John Mulgan, 1911 - 1945) izvršio je samoubistvo ubrzo posle povratka iz rata. Najvažnija dela su mu dokumentarno delo *Izveštaj o iskustvu* (*Report on Experience*, 1947) i klasično delo ratnog romana, jedan od najvažnijih novozelandskih romana uopšte, nedovršeno delo koje se poziva na autobiografsko iskustvo, *Jedino čovek* (*Man Alone*, 1939).

Džon Aleksandar Li (John Alexander Lee, 1891 - 1990), koji se u kasnijem životu uzdigao do položaja člana parlamenta, izazvao je skandal autobiografskim delom *Siromašna deca* (*Children of the Poor*, 1940), u kome sa neuvijenom iskrenošću priča o sopstvenom detinjstvu i detinjstvu svoje sestre, koja je bila prinuđena da se prostituiše, u sirotinjskim predgrađima. **Silvija Ešton Vorner** (Sylvia Ashton-Warner, 1908 - 1984), značajna je po nekim vanknjiževnim dostignućima - po tome što je, ubeđena da Evropljani i Maori moraju živeti zajedno, predavala mešovitim razredima dece u zabitim krajevima Novog Zelanda i dozvoljavala im da se slobodno izražavaju. Iako su je prosvetne vlasti uporno ocenjivle kao "nastavnika slabijih sposobnosti", njeni rezultati bili su tako dobri da je na kraju njeno mišljenje uvaženo. Njen roman *Usedelica* (*Spinster*, 1958), pisan sa autobiografskim elementima, o junakinji koja u sukobu sa okolinom koja nema razumevanja, uči decu obe rase da ostvare svoj pravi, autentični život, ostvario je status manjeg klasika novozelandske književnosti.¹⁴³

U periodu 1944 - 1964 javljaju se u Australiji "Grupe pisaca realista" (Realist Writer Groups) širom čitave Australije. Ovo su bili kolektivi levičarskih i komunistički orijentisanih pisaca. Godine 1960. osnovano je centralno telo, Nacionalni savet ovih grupa, koje je održavalo vezu sa sličnim spisateljskim grupacijama u kapitalističkim, kao i socijalističkim zemljama. Veoma aktivan u Australiji, pokret je imao za cilj da "pronosi revolucionarne i demokratske tradicije australijske književnosti", promoviše

---

¹⁴³ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 979-82

levičarske ideje kroz književnost. Časopisi u kojima su saradivali pisci ovih grupa (Dejvid Martin (David Martin), pripovedači Frenk Hardi (Frank Hardy), Džon Morison (John Morrison) i već pomenuta Ketrin Suzana Pričard, a kasnije Len Foks (Len Fox), Doroti Hjujt (Dorothy Hewett), o kojoj će biti reči u odeljku o drami, i Ron Talipen (Ron Tullipan)), bili su *The Realist Writer*, koji je 1960. godine promenio ime u *The Realist*, i *Overland*. Čini se da od pisaca koji su pomenuti u ovoj grupi **Dejvid Martin** (1915 - 1996) zaslužuje posebnu pažnju. Ovaj veoma plodni pisac, poreklom mađarski Jevrejin, po imenu Ludwig Detsinyi, odrastao je u Nemačkoj, prema kojoj je do kraja života imao protivrečna osećanja, a u Australiju se doselio iz 1950. godine iz Engleske, kao već zreo pisac sa nekoliko objavljenih dela iza sebe. Godine 1956. napustio je članstvo u Komunističkoj partiji, ali je ostao levičar po ubeđenju; iako to opredeljenje nikako ne može u potpunosti omeđiti opis njegovog stvaralaštva. Bio je osoba vedrog duha i široke kulture i vladao sa nekoliko svetskih jezika, te su njegovi romani smešteni u najraznovrsnija okruženja i zemlje. Oprobao se u svim žanrovima, gotovo podjednako uspešno. Objavio je osam zbirki pesama, dve zbirke pripovedaka i šest romana za odrasle - *Zaliv tigra* (*Tiger Bay*, 1946), *Bombajsko kamenje* (*The Stones of Bombay*, 1949), *Mlada žena* (*The Young Wife*, 1962), *Heroj iz Tuae* (*The Hero of Too*, 1965) *Onaj kralj između* (*The King Between*, 1966) i *Gde čovek pripada* (*Where a Man Belongs*, 1969), koji se bavi problemom identiteta doseljenika. Takođe je objavio i mnogobrojne knjige za decu i mlade, po kojima su snimani dečji filmovi i televizijske serije. Po nežnosti tona i večnoj aktuelnosti tema kojima se u njima bavio, Dejvid Martin se može uporediti sa Radjardom Kiplingom. Ovaj neverovatno plodan stvaralac našao je vremena da se bavi i javnim političkim pitanjima, te je tako 1984. godine osmislio predlog novog koncepta odbrambene politike Australije, koji je i prihvaćen.¹⁴⁴ **Džon Morison** (John Morrison, 1904 - 1996) i **Frenk Hardi** (Frank Hardy, 1917 - 1994), plodni pripovedači-realisti koji kombinuju losonovsku tradiciju narativnog pripovedanja sa okvirima socijalnog realizma, dali su svoj doprinos razvoju australijske kratke pripovedne proze.

Šezdesetih godina u Australiji su napisani romani visoke književno-umetničke vrednosti. **Patrik Vajt** (Patrick White, 1912 - 1990) je svakako najznačajniji australijski stvaralac, pre svega romanopisac, a onda i pesnik, pripovedač i dramatičar. On nosi ovako laskavu titulu ne samo zbog toga što je jedini australijski pisac koji je laureat Nobelove nagrade za književnost (1973), već prevashodno stoga što je bio prvi pisac koji je uspeo da spoji hrabrost u formalnom eksperimentisanju na polju proznog pripovedaštva, australijski pejzaž i mentalitet, kontroverzne teme i izuzetnu psihološku

---

¹⁴⁴ Wilde, W.H. et al. (prir.): *Op. cit.*, "MARTIN, David", str. 506-7.

istančanost u spoj duboke i snažne književne vizije. Vajt piše o stvarima od opšteljudskog interesa - usamljenosti, smrti, ljubavi, potrazi ljudske duše za samoispunjenjem - ali to čini na samosvojan način. Već njegova prva zbirka pesama, *Trinaest pesama (Thirteen Poems, 1930)* može poslužiti kao indeks njegovog kasnijeg stvaralastva¹⁴⁵, a prvi romani, *Srećna dolina (Happy Valley, 1939)*, i *Živi i mrtvi (The Living and the Dead, 1941)* istražuju mogućnost prikazivanja patnje i emocionalne umrtvljenosti u ljudskim odnosima. Ostavivši iza sebe bogato životno iskustvo ratnih godina, rad na Bliskom istoku u funkciji oficira obavještajne službe, godinu dana života u Grčkoj i ozbiljnu ambiciju da postane dramski pisac (koja je rezultirala stvaranjem četiri drame), Vajt odbija da postane "to najsterilnije od svih bića, londonski intelektualac" i vraća se u Australiju, "stimulusu sećanja"¹⁴⁶ koji gotovo prustovski priželjkuje. Prvi njegov važniji roman, *Tetkina priča (The Aunt's Story, 1948)*, studija je usamljenosti, a to su, svaki na svoj način (u kombinaciji sa temama posebnosti i samoostvarenja u svetu mediokriteta), i romani koji su mu doneli svetsku slavu, *Čovekovo stablo (The Tree of Man, 1955)* i *Vos (Voss, 1957)*. Interesantna je činjenica da je tek na nagoveštaj internacionalnog priznanja Vajt stekao poštovanje i u australijskim književnim krugovima. Roman *Putnici u kočijama (Riders in the Chariot, 1961)* govori o grupi ljudi promašenih života i u strahu od nacista, koji traže utočište u sebi samima, a *Vivisektor (Visivector, 1970)* o usamljenosti i sebičnosti umetnika koji se udaljava od ljudi ali ih koristi kao "materijal" za svoje stvaralaštvo.¹⁴⁷ *Srce oluje (The Eye of the Storm, 1973)* roman je u kome Vajt dostiže svoju punu spisateljsku zrelost, do dna istražuje spektar svojih interesovanja i konačno preteže na tasu za dodeljivanje Nobelove nagrade. *Pervaz od lišća*¹⁴⁸ (*A Fringe of Leaves, 1976*), naizgled nepretenciozan, jednostavan roman, dokazuje nepredvidivu prirodu Vajtovog talenta i bavi se pronalaženjem suštine jastva i neophodnošću patnje, takođe važnim 'vajtovskim' temama. *Slučaj Tvyjborn (The Tvyborn Affair, 1979)* istražuje prirodu biseksualnosti, a *Memoari mnogih u jednom (Memoirs of Many in One)* razigrana, mestimično čak i samo-parodirajuća knjiga, zadire u prirodu identiteta i uticaja materinstva i životne istorije na taj identitet.

Iako su romani njegova najvažnija dela, Vajt će ostati zapamćen i po svojim pripovetkama, koje, iako u sažetijoj i dramski efektivnijoj formi, takođe odražavaju njegov karakterističan stil i interesovanja. *Sažezeni (The Burnt Ones, 1967)* zbirka je pripovedaka od jedanaest priča, čiji bogati ton varira u

---

¹⁴⁵ Seymour Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 197.

¹⁴⁶ Wilde, W.H. et al. (prir). *Op. cit.*, "WHITE, Patrick", str. 809.

¹⁴⁷ Anonim, "Nobelova nagrada za književnost Patriku Vajtu", *Književne novine*, Beograd, 1973., god. 25, br. 450, str. 2

¹⁴⁸ Prevod Snežane Stojanović i Slavice Putinčanin

rasponu od farse do uzvišenog, od nadrealnog do intenzivno psihološkog, od satiričnog do saosećajnog¹⁴⁹, i u kojoj su čudni događaji opisani u kontekstu savremenog australijskog društva. Veličina Vajtovog stila izvire iz snage njegove eliptične rečenice, iz metafizičnosti njegove poezije u prozi, iz krajnje uznemirujuće obrade neizgovorivih osećanja, iz nagoveštaja nerazjašnjivih i nerazmrsivih događaja:

It could have been the first time in her life that Marj had opened a door.

Then she began to scream. She began to create. It was unlike her.

She could not see his face because of all that hair. The hair and the boards between them were keeping it a secret.

‘This is something I never bargained for’, she cried.

For the blood had spurted out of the leg of the table. Just a little.

And that old shoe. He lay holding a white shoe.

‘I never ever saw a shoe!’ She moaned. ‘Of all the junk she put away, just about every bit of her, and canaries and things, never a shoe!’

As Clay lay.

With that stiff shoe.

‘I don’t believe it! Marj cried.

Because everyone knows that what isn’t isn’t, even when it is.¹⁵⁰

Njegova autobiografija *Pukotine u staklu* (*Flaws in the Glass*, 1981) predstavlja remek delo ovog žanra. Ova autobiografija i roman *Slučaj Tvajborn* uvrštene su u listu deset najboljih knjiga u Australiji objavljenih sedamdesetih godina.

Ksavijer Herbert (Xavier Herbert, 1901 - 1984) još jedan je pisac iz ‘srednje’ generacije romanopisaca koji su životno iskustvo skupljali u profesijama naizgled nevezanim za spisateljstvo (bio je farmaceut, volontirao u bolnici, radio na železničkoj stanici kao čuvar šina) i putujući širom Australije i Evrope. Herbert je pisac čije stvaralaštvo karakteriše ljubav prema Severnoj teritoriji i istraživanje života Aboridžina. Najvažniji roman mu je *Kaprikornija* (*Capricornia*, 1938), koja je postala bestseler i jedno od najpoznatijih dela ove tematike u istoriji australijske književnosti. Godine 1959. Herbert je objavio novelu *Sedam emua* (*Seven Emus*, 1959), u kojoj eksperimentiše sa formom i interpunkcijom, a zatim slede romani *Vojničke žene* (*Soldier’s Women*, 1961), *Veće od života* (*Larger than Life*, 1963), zbirka kratkih priča *Uznemiravajući element* (*Disturbing Element*, 1963), autobiografija prvih dvadeset i pet godina Herbertovog života. Deset

¹⁴⁹ Wilde, W.H. et al. (prir): *Op. cit.*, “WHITE, Patrick”, str. 812.

¹⁵⁰ White, Patrick: “Clay”, u Bail, Murray (prir.): *Op. cit.*, str. 138

(Moglo je to biti prvi put

u Mardžinom životu da je otvorila vrata. // Onda je počela da vrišti. Počela je da stvara. To nije ličilo na nju. // Nije mogla da vidi njegovo lice zbog sve te kose. Kosa i daske između njih čuvale su tajnu. // ‘Ovo je nešto za šta se nisam pogodila’, plakala je. // Jer, krv je potekla iz noge stola. Samo malo. // I ta stara cipela. Ležao je držeći belu cipelu. ‘Nikad nikad nisam videla cipelu!’ -kukala je. ‘Od sve one starudije koju je spakovala, svaki komadić sebe, i kanarinaca i tako toga, nikad cipelu!’ // A Klej je ležao. // S tom otvrdlom cipelom. // ‘Ja u to ne verujem!’ plakala je Mardž. // Jer, svi znaju da ono što nije nije, čak i kad jeste.)

godina kasnije, izlazi monumentalni roman *Jadni čoveče, zemljo moja*¹⁵¹ (*Poor Fellow My Country, 1975*), za trećinu duži od *Rata i mira*, i najduže delo ikada objavljeno u Australiji. Ovim romanom Herbert izriče svoj konačni sud o rodnoj zemlji. I **Randolf Stou**, pesnik i romanopisac o kome smo već govorili u kontekstu njegovog poetskog stvaralaštva, pripada racionalno-metafizičkoj struji u australijskom romanu šezdesetih godina. Vajtov je sledbenik. Tek u svom trećem romanu, *Na ostrva (To the Islands, 1958)*, on polako pronalazi sopstveni spisateljski glas. U *Turmalinu (Tourmaline, 1963)* Stou pokušava da na simbolički način prikaže čovekovu sposobnost za samoobmanu, ali se zapliće u mrežu sopstvene religioznosti te slika samoobmane nije ubedljiva¹⁵². U romanu *Vrteška u moru (The Merry-go-Round in the Sea, 1965)* Stou napušta svesni simbolizam i prepušta se narativnom pripovedaštvu, stvarajući delo veće književno-umetničke vrednosti.

Od manje značajnih romanopisaca ovog perioda treba pomenuti **Tomasa Kenilija** (Thomas Keneally, 1935 -) i **Morisa Vesta** (Morris West, 1916 -). Ovo su pisci čije stvaranje karakteriše izrazito narativan stil, bez metafizičkih pretenzija, kombinovan sa elementima žurnalistike. Oba pisca napisala su veliki broj visoko tiražnih romana od kojih su većina na svetskim listama bestselera, a neki su i nagrađivani književnim nagradama. Za *Šindlerov kovčeg (Schindler's Ark, 1982)* **Tomas Kenili** nagrađen je prestižnom nagradom časopisa *Los Angeles Times* za imaginativnu prozu, za koju je ranije ulazio u najuži izbor sa većim brojem svojih romana. Najpoznatiji roman **Morisa Vesta** je *Đavolov advokat (The Devil's Advocate, 1961)*. Treba dodati da je Moris Vest postao poznat čitalačkoj javnosti i po čudnom daru da u svojim romanima nasluti, pa čak i predvidi buduće događaje u svetu .

Od proznih pisaca hronoloski bližih savremenom trenutku, koji su svoja najbolja ostvarenja dali sedamdesetih i osamdesetih godina dvadesetog veka, svakako treba posebno pomenuti **Elizabet Džoli** (Elizabeth Jolley (1923 -), **Dejvida Malufa** (David Malouf, 1934 -), **Pitera Kerija** (Peter Carrey 1943 -), **Drusilu Modjesku** (Drusilla Modjeska, 1946 -), a u poslednje vreme **Sali Morgan** (1951 -), **Tima Vintona** (Tim Winton, 1960 -), i Novozelandsanina **Morisa Šedbolta** (Maurice Shadbolt, 1932 -).

Elizabet Džoli je romanopisac koji uspeva da snagom svoje imaginacije predstavi veze, dvojnosti i neuhvatljive odjeke koji se javljaju između romana u nastajanju i života u trajanju, nejasne odnose između izmišljenog i

---

¹⁵¹ Prevod Vidosave Janković.

¹⁵² Seymour-Smith, Martin: *Op. cit.*, str. 198.

realnog, uma i umetnosti, subjektivnosti i realnosti. Rođena od oca Engleza i majke Vijetnamke, ova spisateljica izuzetnog senzibiliteta, smirenog izraza i nenaglašene ali uvek prisutne pronicljivosti u slikanju likova (koji su, svi odreda, društveno neprihvaćeni, bilo da su stranci, ekscentrični, siromašni ili na neki drugi način “devijantni”), ipak stvara veoma mračnu sliku sveta uprkos svom saosećanju. Iako je rano počela da piše, prvi roman objavila je tek 1976. godine, u pedeset i trećoj godini, te tako red kojim su objavljeni romani ne odgovara redu kojim su pisani. Od prvog objavljenog dela Elizabet Džoli je postala miljenica književne javnosti. Osvojila je brojne australijske i međunarodne književne nagrade. Najvažniji romani su joj *Nasleđe gospođice Pibodi* (*Miss Peabody's Inheritance*, 1983), *Med i mleko* (*Milk and Honey*, 1984), *Slatka majka* (*The Sugar Mother*, 1988), i *Mesec moga oca* (*My Father's Moon*, 1989). Pisala je i brojne radio drame za austrlijsku državnu radio stanicu ABC.

Dejvid Maluf je pisac čija se stvaralačka plodnost graniči s neverovatnim. Sa podjednakim uspehom bavi se pisanjem poezije, kratke proze, romana i kritičkim radom na priređivanju antologija poezije i proze. Ne samo plodan već i raznovrsnih interesovanja i usmerenja, Maluf je pisao romane različitih tema i okruženja, ali ga ipak karakteriše orijentisanost ka “evropskoj” tematici. Njegov izraz, i u prozi i u poeziji, odlikuju upečatljiva slikovnost, smiren ton, zainteresovanost za konkretan detalj i neposredan doživljaj prošlosti. Sve ove osobine otelotvoruje *Izmišljeni život* (*An Imaginary Life*, 1978), roman koji je pisan u tehnici poezije u prozi i uvršten u listu deset najboljih knjiga sedamdesetih godina. U njemu je glavni junak rimski pesnik Ovidije, u izgnanstvu iz Rima, a glavna tema uticaj primitivnog seoskog života na njegov civilizovani, do dekadencije prefinjeni mentalitet, kao i njegov sudbinski susret sa jednim poludivljim detetom-vukom:

Ovo je, napokon, Detetov svet. Ono radosno roni kroz njega, vukući mene za sobom. (...) Donosi mi ptičja jaja, držeći ih pažljivo u skupljenim šakama, pokazuje mi pege i pušta slabe krike da bi mi saopštio od koje su ptice. I od vremena do vremena, iz grupe od šest - sedam komada, pruža mi jedno da ga popijem, gurajući stabljiku trave kroz oba kraja i pokazuje mi kako da isisam izvrstan sadržaj. (...) Njegove su oči posvuda, dok koračamo, na svemu što je jestivo i što nas održava.

Dani prolaze i ja prestajem da ih brojim. Reka je daleko za nama.¹⁵³

Ostali značajni kraći romani Dejvida Malufa su *Džono* (*Johnno*, 1975), *Dečja igra* (*Child's Play*, 1981), *Voajer* (*The Prowler*, 1982) i *Harlandovih pola jutra* (*Harland's Half Acre*, 1984). Najvažnije zbirke poezije su *mu Bicikl i druge pesme* (*Bicycle and Other Poems*, 1970), *Najvažnije na kraju* (*First Things Last*, 1980) i *Izabrane pesme* (*Selected Poems*, 1991).

---

¹⁵³ Maluf, Dejvid: *Jedan izmišljen život*, prevod Miloš Komadina, *Pismo*, Zemun, 1988, g. 4, br. 13, str. 60.

Dela **Pitera Kerija** su potpuno drugačijeg tona. Keri je stvaralac neobične poetike i uznemirujućeg izraza, ljubitelj obrta, tvorac neprestanih iznenađenja i postmodernistički mađioničar koji se vešto igra narativnim planovima, siguran u svom prostoru između izmišljenog i realnog:

Grabim mindušu i trzam je. Ispostavlja se da to uopšte nije minduša, već nekakv zatvarač ili kukica. Dok ga vučem, njeno se lice, potom njene dojke, guli. Užasnut, nastavljam da vučem, nemoćan da se zaustavim dok joj nisam potpuno zgulio taj nenadani sloj.¹⁵⁴

U Kerijevoj prozi skriven je uvek neki “nenadani sloj”, ne bi li podsetio čitaoca na onu nepoželjnu nesigurnost koju tako često i sam oseća u poimanju savremenog sveta. Za Kerija se ne može reći da li je prevashodno romanopisac ili pisac kratke proze; on je zaista oboje sa podjednakim uspehom, jer je uz besprekorno poštovanje formalnih okvira uspeo da ostvari vrhunске domete u oba žanra. Posle dugogodišnjih neuspelih pokušaja da objavi nešto od svoje proze, 1974. godine objavljuje prvu zbirku pripovedaka, *Debeljko u istoriji* (*The Fat Man in History*, 1974), koja odmah privlači pažnju australijske književne javnosti. Sa drugom zbirkom, *Ratni zločini* (*War Crimes*, 1979), ovo se interesovanje širi i na britanske i američke izdavačke kuće¹⁵⁵, te se sada i van Australije objavljuju izbori Kerijevih priča. Slede *romani Blaženstvo* (*Bliss*, 1981), po kome je snimljen film, *Varalica* (*Ilywhacker*, 1985), *Oskar i Lusinda*, (*Oscar and Lucinda*, 1991), za koji je dobio prestižnu britansku književnu nagradu *Booker Prize* i po kome je takođe nedavno snimljen film, mračni roman *Poreski inspektor* (*Tax Inspector*, 1994) i roman *Džek Megs* (*Jack Maggs*, 1997), koji donosi priču *Velikih očekivanja* Čarlsa Dikensa, ovoga puta ispričanu iz perspektive osuđenika koji je pomagao i školovao dečaka Pipa.

Drusila Modjeska je, uslovno govoreći, prevashodno književni kritičar, istraživač i priređivač. Ipak, ona je zaslužila da bude pomenuta u ovom književnom pregledu jer je svojim svežim i neobičnim promišljanjem pojma kritike, uvođenjem elemenata mašte u dela faktografskog karaktera, kao i stalnim nastojanjem na uklanjanju granica između žanrova, dala veliki doprinos razumevanju međuodnosa istraženog i izmišljenog. Modjeska je napisala značajnu studiju jedne grupe australijskih ženskih pisaca u periodu između dva rata, *Izopštenici kod kuće: australijske žene-pisci od 1925-45* (*Exiles At Home: Australian Women Writers 1925-45*, 1981). *Popi* (*Poppy*, 1990), zvanično biografija njene majke, ali isto toliko roman i autobiografija, delo je koje je pisano koliko na osnovu pisama, dokumenata i porodičnih sećanja, toliko i na osnovu mašte. Njime je Modjeska osvojila

---

¹⁵⁴ Keri, Piter: “Guljenje”, preveo David Albahari, *Gradac*, Čačak, 1979, g. 6, br. 26-27, str. 49.

¹⁵⁵ Marčetić, Andrijana: PITER KERI, biografska beleška, *Shakespeare & Co.*, Zemun, 1992, br. 1, str.

četiri prestižne australijske nagrade (interesantno je pomenuti da su delu dodeljene dve nagrade za književno, a dve za biografsko delo). Modjeska je priredila antologije *Unutrašnji gradovi: sećanje na mesto australijskih žena* (*Inner Cities: Australian Women's Memory of Place*, 1989), koja proučava međuodnos pejzaža i unutrašnjeg života, *Sestre* (*Sisters*, 1993), u kojoj poznati pisci govore o svom doživljaju činjenice što su nekome sestre, i *Pesme Lezbije Harford* (*Poems of Lesbia Harford*, 1986). U saradnji sa Suzan Dermodi i Džonom Dokerom (Susan Dermody, John Docker) uredila je antologiju *Neli Melba, Džindžer Megs i prijatelji: Eseji o kulturnoj istoriji Australije* (*Nellie Melba, Ginger Meggs and Friends: Essays in Australian Cultural History*, 1989).

Seli Morgan proslavila se autobiografskim i biografskim romanom *Moje mesto* (*My Place*, 1987), koji na potresan i neposredan način istražuje aboridžinsko poreklo spisateljice i nepravde koju su pretrpeli njena baka i deda-ujak, mulati, u svom detinjstvu. Uprkos bolnoj temi, roman je pisan s blagim humorom i razumevanjem, pitkim stilom visoke narativnosti. Knjiga je postala simbol australijskog anglo-aboridžinskog pomirenja, prodana je u više od pola miliona primeraka i nagrađena brojnim književnim nagradama. Morganova je objavila i biografiju *Wanamurraganya* (1989), zbirku aboridžinskih priča i legendi *Emu koji leti i druge australijske priče* (*The Flying Emu and Other Australian Stories*, 1991) i često izvođenu dramu *Devojčice-sestro* (*Sistergirl*, 1992), koja govori o dve starije žene, jednoj belkinji i jednoj Aboridžinki, koje su obe u bolnici na lečenju od alkoholizma. Seli Morgan je, treba reći i to, značajan likovni umetnik čija su dela pod uticajem aboridžinske tradicionalne umetnosti. Njena grafika *Unutrašnjost Australije* (*Outback*) uvrštena je 1993. godine u izbor od trideset najvažnijih svetskih umetničkih dela za ilustraciju Univerzalne deklaracije ljudskih prava.

Tim Vinton je mladi romanopisac iz Zapadne Australije. Jake spisateljske vokacije, verovao je u svoj talenat i nikad se nije bavio ničim drugim do pisanja, živeći od vladinih subvencija za pisce od svoje dvadeset druge godine pa sve dok dela nisu počela da mu dostižu visoke tiraže¹⁵⁶. Ovo je očigledno bila dobra odluka; njegov prvi roman *Plivač na otvorenom* (*An Open Swimmer*, 1982) podelio je prestižnu australijsku književnu nagradu za prvi roman, Vogel; njegov drugi roman, *Plićaci* (*Shallows*, 1984) nagrađen je nagradom Majlz Frenklin; zbirka priča koja je usledila, *Rez* (*Scission*, 1985) dobila je književnu nagradu Zapadnoaustralijskog saveta, a roman *Ulica oblaka* (*Cloudstreet*, 1991) dve nagrade - nagradu Majlz

---

¹⁵⁶ Craven, Peter: "Fond dobrih priča" (Podrška države i preporod australijske književnosti), prev. Tatijana Drakulić, *Književnost*, Beograd, 1995, g. 50, knj. 100, br. 6-7, str. 797.

Frenklin za 1992. godinu i nagradu *NBC Banjo Award*. Pored toga objavio je još dva romana za odrasle, nekoliko zbirki pripovedaka i niz romana za decu i mlade. Vinton je romanpisac sa snažno izraženim osećajem za mesto i pejzaž, a protagonist u njegovim romanima često je mladić u potrazi za identitetom i značenjem.

Novozelčanin **Moris Šadbolt** piše kratke, pitke romane. Njegov roman *Među pepelom* (*Among the Cinders*, 1965) je neka vrsta novozelandskog *Lovca u raži*, dok je *Delfin ovog leta* (*This summer's dolphin*, 1969) pažljivije napisano delo simboličkog karaktera, na koje je uticalo stvaralaštvo Patrika Vajta.

Rodonačelnik australijske kratke priče, pripovedač koji je učinio prvi pravi korak od losonovske naracije ka modernom poimanju kratke forme, bio je **Hal Porter** (1911-1984). O njemu kritika govori samo u superlativima. Vidosava Janković, na primer, Portera opisuje kao snažnog prozaistu “sjajne virtuoznosti”, koga karakterišu “istančana dikcija” i zavojita sintaksa”, a njegov izraz, po njenim rečima, spada u “najsmelije stilističke eksperimente nove australijske proze”¹⁵⁷. Na poleđini Porterovih *Izabranih pripovedaka* nalaze se ocene da je samo genije mogao učiniti izbegavanje života tako “bogatim, snažnim i istinitim”, te da će se ove priče uvek iznova čitati zbog svojih “uznemiravajućih istina, oštih i podsmešljivih primedbi na čoveka i čovečanstvo, zadivljujuće upotrebe jezika i duha”¹⁵⁸. Priče Hala Portera neobične su i osvežavajuće; njegovo “oko” za groteskno, apsurdno, ružno, mračno, komično, teatralno, za pretenciozan gest koji skriva slabost ili strah, stvara svet koji niko drugi ne bi video na baš takav način.¹⁵⁹

“What did I say, Marcus?” Mother being off-hand was patently underhand.

Not only was I more fly than mother, my intuition was less mossy. “That I was not to disturb the little girl”, I said with perfectly pitched vagueness. For better measure in guile, “I love cracknels”, I gushed, and lowered my false eyes to eighteenth-century Paris. Mother left the room with the air of one who has thrown the cover over the canary’s cage.¹⁶⁰

Porter je bio plodan pisac širokih interesovanja. Objavio je tri romana, tri zbirke poezije, istoriju japanskog života i kulture, istoriju svoga grada i knjigu pozorišne biografije. Ostaje, ipak, najpoznatiji kao pisac kratke

¹⁵⁷ Janković, Vidosava: *Op. cit.*, str. 206.

¹⁵⁸ Izvodi iz kritike časopisa *Melbourne Age* i *Canberra Times*, u Kramer, Leonie (prir.): *Selected Stories of Hal Porter*, Angus & Robertson Classics, Sydney, 1975, zadnja korica.

¹⁵⁹ Kramer, Leonie (prir.): *Op. cit.*, Introduction, str. xiii

¹⁶⁰ Porter, Hal: “Gretel”, u Kramer, Leonie (prir.): *Op. cit.*, str. 339.

(“Šta sam rekla, Markuse?” Kada god je majka bila stroga, namere su joj bile vidno nepoštene. Ne samo da sam bio bistriji od majke, nego mi je i intuicija bila manje zapuštena. “Da ne smem da uznemiravam tu devojčicu”, rekao sam, tonom savršeno odmerene nezainteresovanosti. Radi što uspešnije obmane, dodao sam zaneseno: “Obožavam orasnice”, i spustio svoje prevarantske oči na Pariz osamnaestog veka. Majka je napustila sobu sa izgledom nekog ko je bacio pokrivač na kanarinčev kavez.)

proze. Napisao je sedam zbirki pripovedaka: *Kratke priče (Short Stories, 1942)*, *Deca jednog neženje (A Bachelor's Children, 1962)*, *Venecijanske mačke (The Cats of Venice, 1965)*, *Gospodin Baterfraj i druge priče o Novom Japanu (Mr Butterfry and Other Tales of New Japan, 1970)*, *Izabrane priče (1970)*, *Ljubavni život Frede Gužve (Fredo Fuss Love Life, 1974)* i *Vidovita koza (The Cairvoyant Goat, 1981)*.

Tri su novozelandska prozna pisca maorskog porekla koji danas najviše zaslužuju pažnju: **Patriša Grejs, Viti Ihimaera i Pat Bejker**¹⁶¹. Knjiga pripovedaka **Patriše Grejs, Waiariki**, bavi se istraživanjem sopstvenog medija za izražavanje, te jezik postaje tema i središnja slika same knjige. U uvodnoj i zaključnoj pripovesti, Grejsova pokazuje svoju spretnost u rukovanju pričom evropskog tipa, ali ostale priče pisane su drugačijim diskursom, varijacijom engleskog jezika koji prati sintaksu i rečnik Maorija. Ka šatoru da se odmire posle dolaska na reku i tek zaspali san dođe. San smrti. On mi dođe u snu, ne tužno već nasmejjano, sa rukom na srcu, i reče: "Ja idem ali ne plači. Bez plakanja, vreme mi je"¹⁶².

Norman Sims smatra da je ovakav način pisanja dosadan i da ide izvan granica umesnosti. Ipak, ovakav prozni pokušaj svakako je značajan u cilju boljeg razumevanja drugačijeg poimanja sveta i načina mišljenja. **Viti Ihimaera** je takođe sebi postavio kao tehnički književni problem stapanje Maori osećanja vremena i mesta i zajedničkog osećanja identiteta koje Maori proživljava ("maoritema") sa evropskim tehnikama pripovednog predstavljanja. Za razliku od Patriše Grejs, on to ne postiže modifikacijom engleskog jezika, već opisom atmosfere, običaja i događaja karakterističnih za kulturu naroda Maori. **Pat Bejker**, pak, u svom istorijskom romanu *Iz tetoviranog lica*¹⁶³, koji govori o dolasku Evropljana u Novi Zeland, projektuje sadašnji mentalitet Maorija u prošlost, te ovim anahronizmom postiže uspešiju i jasniju sliku etničkog osećanja današnjeg Maorija¹⁶⁴.

Nova kratka proza počela je svoj burni razvoj u Australiji krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina. Predstavljajući australijsku poeziju šezdesetih, sedamdesetih i osamdesetih godina ovoga veka, govorili smo o formiranju svesti o nacionalnom identitetu, procesima kulture, odbljescima subjektivnosti, eksperimentima sa ideologijom, radikalnim pokretima, oslobođenju seksualnosti, feminizmu, strukturalizmu. Sve ove važne odrednice svakako su uticale i na formiranje novog, zgusnutog i glasnog proznog izraza oličenoj u novoj kratkoj priči. Koje su, dakle, društvene okolnosti uticale na ovu pojavu? U ovo vreme dolazi do nezapamćenog

---

¹⁶¹ Originalna ortografija i godine rođenja i smrti nisu dostupni.

¹⁶² Grejs, Patriša; "Na reci", prevod Dragoslav Marković, navedeno u Simz, Norman, *Op. cit.*, str. 15

¹⁶³ Naslov originala i godina izdanja nisu dostupni.

¹⁶⁴ Simz, Norman; *Op. cit.*, str. 14-17

razvoja društvene strukture koja pomaže piscima pod okriljem Književnog odbora Saveta za umetnost Australije (Literature Board of the Australian Arts Council). Iako se mišljenja o udelu ovog tela u pomoći umetnostima razlikuju,¹⁶⁵ činjenice pokazuju da se od druge polovine šezdesetih godina mnogo toga izmenilo u državnom poimanju umetnika i njegovih potreba, te da je 1972. godine laburistička vlada uvećala fond za stipendiranje pisaca na čitavih milion dolara.¹⁶⁶ Decentralizovana je uprava nad različitim umetnostima. Pisci mogu da se prijave za stipendije koje im omogućavaju da pišu bez brige za egzistenciju. Ove olakšice rezultirale su diverzitetom i brojnošću objavljenih dela i jasnijim odlikama književnog tržišta. Taj procvat veoma kratko traje, jer ubrzo dolazi do političke krize, kada je laburistička vlada smenjena, na ogromno zadovoljstvo srednjeg staleža, zbuđenog i uplašenog naglim društvenim reformama. Time je izazvan društveni protest, koji postepeno prerasta u mnogo opštiji pokret protesta i kritike usmeren prema društvu uopšte i njegovim vrednostima. Moralno-politička pitanja kao što su cenzura, pobačaj i droga, naročito pretnja rata u Vijetnamu, iz temelja su podelili društvo. Pisci ove generacije imaju kritički stav prema glavnim tokovima kulture, ali i prema ratu i drugim značajnim pojavama, suštinskim životnim pitanjima kao što su obrazovanje, očuvanje životne sredine, komunalne i međunarodne odgovornosti i odgovornosti prema životu i smrti mladog naraštaja. Jak je i uticaj poetike seksualne revolucije i anti-ratne poetike koji je dolazio iz Sjedinjenih američkih država (Viljem Burouz, Džek Keruak, Alen Ginzberg). Najvažnija tekovina ovakve politike sa užeg književnog stanovišta bila je ogroman procvat svih elemenata popularne medijske kulture, ili, bolje rečeno, kontra-kulture, koji je na neposredan način uticao na rađanje novog načina pisanja proze.

Grupa mladih pripovedača koji žive u Sidneju, “zajednici ideja i umetnosti¹⁶⁷”, tačnije njegovom predgrađu Balmejnu (Balmain), bori se protiv “uglađenih ironija međugeneracije akademskih pesnika [i pripovedača] koji se služe tradicionalnim formama i temama”¹⁶⁸. Brajan Kirnan ostvarenja ovih mladih pisaca naziva “novom književnošću”, pariski *Le Monde* naziva ih “Le Ghetto de Balmain”. (Danas već njihovo ime dobija pravi akademski prizvuk: balmejnska škola).¹⁶⁹ Osniva se mreža komunikacija koja se suprotstavlja “odobrenim govornima čitave govornjive

---

¹⁶⁵ Tim Rauz tvrdi da “pažnja koju Savet za umetnost ukazuje različitim zajednicama nije ništa više do izraz osećaja za *nobless oblige* jedne velegradske zajednice za kulturno vođstvo”. Rowse, Tim: *Arguing the Arts*, -The Funding of Arts in Australia-, Penguin Books 1985, str. 53.

¹⁶⁶ Veličković, Dusan: “Frenk Murhaus i ‘Kapitalizam sa ljudskim licem’”, pogovor, u Moorhouse, Frank: *Koka-kola kid*, prev. Veličković, Jadrana, pogovor Veličković, Dušan, Beograd, Narodna knjiga, 1987, str. 227.

¹⁶⁷ Moorhouse, Frank, prir: *Op.cit.*, Introduction, str. xiii

¹⁶⁸ Kirnen, Brajan: “Nova australijska književnost”, str. 42-3

¹⁶⁹ Veličković, Dušan: *Op. cit.*, str. 228.

Scene”¹⁷⁰. Uporno odbijani od izdavača, ovi pisci pronalaze alternativne načine da publikuju svoje radove, objavljujući ih, začudo, u porno ili ženskim časopisima, ili čitajući ih na književnim večerima. Najznačajniji prodor u javnost ostvaruju Frenk Murhaus i Majkl Vajlding, kada osnivaju “Tabloid Story”, književni dodatak koji ne postoji zasebno, već se “kači” za velike, visoko tiražne listove, objavljujući dela “nove književnosti”. Ovaj obrazac konačno je doneo dugo očekivani književni uspeh mladim piscima balmejske škole.

Kratka priča je, dakle, žanr koji organski izrasta iz svoga vremena. Kao i ono, priča je nova, uznemirujuća i fragmentizovana. Najznačajniji predstavnici balmejske škole moderne australijske pripovetke su **Majkl Vajlding** (Michael Wilding, 1942-), **Moris Luri** (Morris Lurie 1938 -), **Frenk Murhaus** (Frank Moorhouse, 1938-), **Piter Keri**, **Mari Bejl** (Murray Bail, 1941 -), **Kris Hemensli** (Kris Hemensley, 1946 -) i **Kristin Taunend** (Christine Townend, 1944 -). Ovi novi pisci *australijски* su ne kroz borbu protiv britanskog kulturnog uticaja, već po tome što su po svojim modernim australijskim temama neposredno značajni za svoje čitaoce, mlade, moderne Australijance. Na Novom Zelandu u istom istorijskom trenutku stvara izvanredni pripovedač **Dženet Frejm** (Janet Frame, 1924-), a za nas je sa književnoistorijskog stanovišta interesantno pomenuti i **Ameliju Batistić** (Amelia E. Batistich¹⁷¹), manje značajnu novozelandsku spisateljicu dalmatinskog porekla, koja se takođe bavi kratkom proznom formom, uglavnom sa tematikom nostalgije i otuđenja naših doseljenika na Novi Zeland, i generacijskom jazu unutar doseljeničkih porodica.

Frenk Murhaus je *enfant terrible* moderne australijske književne scene, guru popularne kulture, “hijerarhijski pluralista”. “Hijerarhijski” jer je fasciniran pojmom intelektualne elite, a “pluralista” jer tu elitu vidi kao onaj segment koji ironički i kritički misli o ostatku društva i koji smatra svaki segment popularne kulture - film, pozorište, uličnu predstavu, izdavaštvo, seksualnu revoluciju, studentske proteste i slično - podjednako važnim)¹⁷². Držeći se realistične forme, Murhaus stvara privid “konvencionalne priče”:

His meeting with Belle, the self-proclaimed slut of all times, confirmed that his libido was ailing. Her allure no longer called to him across great distances, and desire for her no longer fell upon him like a fully armed woman jumping from a tree. (...)

He told Belle what being forty is ‘like.’

- You finally accept that you cannot drink a cup of hot take-away coffee and drive a car at the same time.

---

¹⁷⁰ “A communications network which wd bypass the Approved Bullshit of the entire Bullshit Scene”, Reči Krisa Hemenslija, navedeno u Shapcott, Thomas (prir.): Preface, *Op. cit.*, str. ix

¹⁷¹ Godine rođenja i smrti nisu dostupne.

¹⁷² Rowse, Tim: “Pluralism of Frank Moorhouse”, u Dermody, Susan et al (prir): *Op. cit.*, str. 252.

- You doubt that you will ever go to a party again. Parties cease to be events of unlimited possibility.

- You realise that you have spent forty years raising the child within you.¹⁷³

Ovaj privid ubrzo biva razbijen ‘opštim mestima’, fotografskom tačnošću u prenošenju govornih dikcija, ogoljenim poštenjem u tretmanu predmeta i razlomljenim postupkom kojim se one ponekad pretvaraju u “lucidne i duhovite rasprave o prirodi čoveka ili mogućnostima kratke priče”¹⁷⁴. Objavio je zbirke priča *Zaludnost i druge životinje (Futility and Other Animals, 1969)*, *Amerikanci, draga (Americans, Baby, 1972)*, *Električno iskustvo (Electrical experience, 1974)*, *Grad za konferencije (Conferenceville, 1976)*, *Priče tajnovitosti i romantike (Tales of Mystery and Romance, 1977)* *Večna tajna familija i druge tajne (The Everlasting Secret Family and Other Secrets, 1980)*, *Sobna posluga (Room Service, 1985)*, *Četrdeset-sedamnaest (Forty-Seventeen, 1988)* i *Kasne predstave (Lateshows, 1990)*. Sabrane priče pod naslovom *Koka Kola Kid (The Coca Cola Kid)* objavljene su mu 1985. godine.

Majkl Vajlding rođen je u Engleskoj i potiče iz porodice livaca, u kojoj je, po sopstvenim rečima, crna ovca. Za život zarađuje predajući englesku književnost na Univerzitetu u Sidneju. Bavio se i izdavaštvom, pokušavajući da promoviše novu australijsku kratku prozu u koju je verovao. U vreme rata u Vijetnamu bio je politički angažovan. Vajlding je eksperimentisao je i sa formom i sa sadržinom dela a i sa njihovom prezentacijom, neprestano istražujući i pomerajući granice dozvoljenog. Njegova je rana kratka proza snažno seksualno obojena, a njene su najvažnije teme fluidni odnosi među polovima:

‘Ali ozbiljno’, kaza ona, kao devojčica, ‘ne želim nešto naročito da ga prevarim; ali mislim da bi bio više pogođen ako bi ga ti izdao’.

‘Izdaja je po malo melodramska, nije li?’

‘I seksi, takođe.’

Pusti je, gnjeceći joj stomak kad se okrenula.

‘Zasto prvo ne jedemo?’ reče ona.

‘Moglo bi’, reče on, nonšalantno dodajući. ‘Biću onda sigurniji’.

‘Sigurniji u kom pravcu?’

‘U jednom pravcu’.¹⁷⁵

---

¹⁷³ Moorhouse, Frank: “Libido and Life Lessons”, u Bail, Murray (prir.): *Op. cit.*, str. 251.

(Njegov susret sa Bel, samozvanom droljom nad droljama, potvrdio je da je njegov libido oboleo. Njena privlačnost nije ga više dozivala sa velike razdaljine, a žudnja za njom nije više padala na njega kao žena pod punom ratnom opremom u skoku s drveta. (...) On reče Bel kako to “izgleda” imati četrdeset’. - Konačno prihvatiš da ne možeš piti šolju vrele kafe kupljene usput i voziti kola u isto vreme. - Sumnjaš da ćeš ikada više ići na “zurku”. Zurke više nisu događaji sa bezgraničnim potencijalom. - Shvatiš da si proteklih četrdeset godina proveo gajeći dete u sebi.)

¹⁷⁴ Savić, Milisav, prir: *Komuna te ne želi*, -Antologija savremene australijske pripovetke-, Niš, Gradina, 1990., str. 145.

¹⁷⁵ Vajlding, Majkl: “Džooovo odsustvo”, prevela Nadežda Obradović, *Gradina*, Niš, maj-jun 1991., g. 26, br. 5-6 str. 89.

Stil mu je nepretenciozan i kolokvijalan; Vajlding s lakoćom izaziva u čitaocu utoak da “prisluškuje”, bilo da se radi o dijalogu ili unutrašnjem monologu. U kasnijem stvaralaštvu, pod uticajem svog profesorskog i kritičkog rada (objavio je nekoliko važnih studija o poeziji sedamnaestog i osamnaestog veka te Henriju Džejmzu), kao i političkog angažovanja, - 1971. godine priredio je, zajedno sa Širli Kas (Shirley Cass), Rosom Čenijem (Ros Cheney) i Dejvidom Malufom antologiju anti-ratne pripovetke *Ispunili smo njihovo naređenje i mrtvi smo* (*We Took Their Orders And Are Dead*). Interesovao se i za istoriju društva i njenu povezanost sa nastankom književnog dela. Za istoriju australijske književnosti važan je kao inovator i pregalac na polju kratke pripovedne forme. Najvažnije zbirke kratkih priča su mu *Aspekti procesa umiranja* (*Aspects of the Dying Process*, 1972) *Podzemlje zapadnog Midlenda* (*The West Midland Underground*, 1975), *Scenski poriv* (*Scenic Drive*, 1976), *Falusna šuma* (*The Phallic Forest*, 1978), *Čitanje znakova* (*Reading the Signs*, 198), *Čovek sporog osećanja* (*The Man of Slow Feeling*, 1985, izbor iz prethodne dve zbirke), *Pod Saturnom* (*Under Saturn*, 1988, zbirka četiri novele) i *Odlična klima* (*Great Climate*, 1990). Objavio je i četiri romana, *Ziveti zajedno* (*Living together*, 1974), *Ambasada kratke priče* (*The Short Story Embassy*, 1975), *Pacifički autoput* (*Pacific Highway*, 1982) i *Paragvajski eksperiment* (*The Paraguayan Experiment*, 1985), istorijski roman o grupi ljudi koji su se iselili u Paragvaj u potrazi za utopijskom životnom zajednicom.

Australijska kratka priča ovog perioda svežeg je i zanimljivog izraza. U njoj se preispituju i kao rukav izvrću stare vrednosti religije, društvenih i spisateljskih normi. Sličnosti unutar pokreta nisu od prevelikog značaja¹⁷⁶, ali je važno da ni jedno uverenje više nije sigurno, kao i da se pojedinačni spisateljski glasovi veoma lako razaznaju. Primeri su brojni:

A fifth bird joined in, a sixth. “We believe! We believe!” they crowed. (...) “Amen! Amen!” shouted a donkey. “Hallelujah!” crowed the rooster right by Isaac Shur’s window. “God! God!” barked a dog. (...) Three dogs barked, then two, then one, and then right round the village the chorus died, (...) and the last sound of all that Isaac Shur heard (...) was the first rooster, (...), still crowing alone and afraid, “Is there a God? Is there a God?”

And then, at last, that rooster, too, fell silent.¹⁷⁷

¹⁷⁶ Kiernan, Brian (prirednik): *The Most Beautiful Lies, a collection of stories by five major contemporary fiction writers*, Angus & Robertson 1977, Introduction, str. ix

¹⁷⁷ Lurie, Morris: “French Toothpaste” (“Francuska pasta za zube”), u Kiernan, Brian (prirednik): *The Most Beautiful Lies*, str. 130-1. (A onda se pridružio peti petao, šesti. “Mi verujemo! Mi verujemo!” kukurikalali su. (...) “Amen! Amen!” vikao je magarac. “Aliluja!” kukurikao je petao baš pored prozora Ajzaka Šura. “Bog! Bog!” lajao je pas. (...) Tri su psa lajala, zatim dva, pa jedan, a zatim je hor lagano zamro u celom

(**Moris Luri**, “Francuska pasta za zube”)

I select from these letters, pressing my fingers down. The letter (or an image of it) appears on the sheet of paper. It signifies little or nothing, I have to add more. Other letters are placed alongside until a “word” is formed. And it is not always the word WORD. (...)

I am writing a story.

Here, the trouble begins.¹⁷⁸

(**Mari Bejl**,

“A,B,C,D,E,F,G,H,I,J,K,L,M,N,O,P,Q,R,S, T,U,V,W,X,Y,Z”)

Videla ga je pijanog, usamljenog među drugim nasmejanim muškarcima, odviše vezanog da bi pustio prave suze, tog čoveka koji joj nikada nije bio neveran, već ju je puštao da bude s drugim muškarcima, i da mu posle priča o tome. Sada je bio mrtav, čak ubijen, premda nju ne bi niko ni u snu osudio. Legla je u krevet ne skinuvši odeću, kako bi bila obučena kad policija naiđe. Planirala je da otkáže sutrašnji dečji izlet. Da li da jeca na telefonu ili da bude ozbiljna i puna vere u nebo?

Kasnije, u ponoć, on se teturajući pope uz prednje stepenice.

“Al’ sam se naroljo”, promrmlja, i požuri u kupatilo da povraća.

“Mogao si bar da mi kažeš da ćeš doći kasno”, viknu Tongz, i poče da se svlači ispod pokrivača.¹⁷⁹

(**Kristin Taunend**, “Subota”)

Ostali australijski pripovedači modernog, kratkog izraza koje treba pomenuti, premda se neki bave i drugim formama stvaralaštva, jesu **Helen Garner** (Helen Garner, 1942 -), majstor feminističkog izraza; **Glenda Adams** (Glenda Adams, 1940 -), **Džin Bedford** (Jean Bedford, 1946 -), **Dejvid Bruks** (David Brooks, 1953), **Džerald Marnejn** (Gerald Murnane, 1939 -), **Barbara Bruks** (Barbara Brooks, 1947 -) i pisci već ovde pomenuti u drugim kontekstima: **Tim Vinton**, **Dejvid Maluf**, **Anja Valvič**, **Tomas Šapkot** i **Viki Vidikas**.

Uprkos nekim negativnim kritičkim mišljenjima - koja joj osporavaju svaki talenat i promišljenost koju treba da imaju pisci psihološki obojene proze, te

---

selu, (...) i poslednji zvuk koji je Ajzak Šur čuo (...) bio je onaj prvi petao, (...) koji je još uvek kukurikao, usamljen i uplašen, “Ima li Boga? Ima li Boga?” // A onda je, najzad, i taj petao učutao.)

¹⁷⁸ Bail, Murray: “A,B,C,D,E,F,G,H,I,J,K,L,M,N,O,P,Q,R,S,T,U,V,W,X,Y,Z”, u: Kiernan, Brian (pri): *The Most Beautiful Lies*, str. 39.

(Odabiram od ovih slova, pritiskajući prstima nadole. Slovo (ili njegova slika) pojavljuje se na listu papira. Znači malo ili ništa. Moram dodati više. Druga slova postavljaju se pored prvog, sve dok se ne formira “reč”. I nije to uvek reč REČ. (...) // Ja pišem priču. // E, tu počinju nevolje.)

¹⁷⁹ Taunend, Kristin: “Subota”. Preveo David Albahari. *Politika*, Beograd, 19. XI 1978., g. 75, br. 23393, str. 18.

prpisuju “oksimoromaniju”, neprimeren bes i formalnu nespretnost¹⁸⁰ - **Dženet Frejm** ipak uživa reputaciju najznačajnije žive novozelandske spisateljice. Njeno stvaralaštvo modernog proznog izraza uključuje deset romana, četiri zbirke priča, autobiografiju koja se sastoji od kratkih zapisa, knjigu pesama i jednu knjigu za decu. Njeni romani, od kojih su najznačajniji *Lica u vodi* (*Faces in the Water*, 1980), *Živeći u Maniototu* (*Living in Maniototo*, 1981), *Mirisni vrtovi za slepe* (*Scented gardens for the blind*, 1982) i *A sove plaču* (*Owls do cry*, 1985) nagrađivani su novozelandskim književnim nagradama. Po njenoj autobiografiji u tri knjige, *Autobiografija* (*Autobiography*, 1990), snimljen je film *Anđeo za mojim stolom* u režiji Dzejn Kempion¹⁸¹.

Umesto toga, izađe napolje i poče da baca obojeno kamenje na kancelariju za pravljenje mitova.

“Šta to radiš, moj prikane?”, upita predsednik vlade, kad je krenuo na konferenciju.

“Boćam se fiktivno”, odgovori ministar za pravljenje mitova, pošto je tragao za objašnjenjem.

“Bolje ćeš se zabaviti”, reče mu predsednik vlade, “ako se budeš ponašao u skladu sa obavezama svog ministarstva.”

Zbunjen, ramena povijenih od briga, ministar za pravljenje mitova vrati se u svoju kancelariju, gde je opet sedeo sam, buljeći u veliku praznu sobu, gledajući na staklenim zidovima svoje lice u četiri primerka. Opet uze zlatni štap, i treskajući se po glavi posla jos jedan oblak ideja ustajalog, memljivog mirisa, jer beše pometen pod itison pre mnogo godina i ne beše sklonjen niti uznemirvan sve do sada. Jedna ideja ubode ministra u oko.¹⁸²

Ova autobiografija je veoma interesantan primer postmodernističkog pretapanja žanrova. Sastoji se iz jedinica kratke forme pisanih različitim stilovima, od meditativnog, preko magičnog realizma i hirovitih skokova imagincije, do reminiscencija iz detinjstva realističkog određenja, koje tek u sprezi jedan sa drugim ostvaruju svoje puno značenje.

---

¹⁸⁰ Seymour Smith Martin, *Op. cit.*, str. 984

¹⁸¹ Žarković, Ivana, beleška “Dženet Frejm”, *Shakespeare & Co.*, Zemun, 1992, g.1, br. 2, str. 333-334

¹⁸² Frame, Janet, “Kancelarija stvaraoca mitova”, *Anđeo za mojim stolom, Autobiografija* (fragment), prevela Ivana Žarković, *Shakespeare & Co.*, str. 193

DRAMA

Na sličan način kao i za pričama i baladama, australijski doseljenici imali su potrebu i za gledanjem pozorišnih predstava u retkim časovima odmora. U devetnaestom veku mnogo se pisalo u dramskoj formi, ali uglavnom zanatski nevešto i uz imitaciju drama nastalih u Britaniji. Prva australijska drama književno-umetničke vrednosti, predviđena za čitanje, jeste delo **Čarlsa Harpura** *Australijski rendžeri* (*Australian Bushrangers*, 1853). Igrane su uglavnom melodrame i farse, po ugledu na one štampane u prvoj knjizi drama objavljenoj u Australiji, *Drame i leteći komadi u prozi i stihu* (*Plays, and Fugitive Pieces in Verse*, 1842) **Dejvida Berna** (David Burn, ?1799 - 1875). Među piscima ovakve vrste dela treba pomenuti i **Alfreda Dampijea** (Alfred Dampier, 1847 - 1908), glumca koji je jedno vreme glumio u trupi sa čuvenim glumcem Henrijem Irvingom. Njegove drame *Magični Melburn* (*The Marvellous Melbourne*, 1889) i *Oruzana pljačka* (*Robery Under Arms*, 1894) doživele su veliku popularnost¹⁸³.

Što se tiče drame dvadesetog veka, mnogi pesnici i romanopisci objavljivali su drame paralelno sa stvaranjem u okviru drugih žanrova, u okruženju u kome su muzička komedija i popularni laki komadi žive naracije, a neretko i drame "iz uvoza" (uglavnom veliki uspesi sa Brodveja ili Vest Enda) tradicionalno prihvaćeni kao omiljene i profitabilne pozorišne forme¹⁸⁴. Zbog svega ovoga, nažalost, širina pozorišnog izbora koji je u Australiji dostupan ne znači uvek i priliku za dubok dramski doživljaj. U dvadesetom veku stvaraju mnogobrojni australijski dramski pisci, ali uprkos entuzijizmu, uglavnom stvaraju drame bez književnoumetničke vrednosti: "Potraga za >>tipičnim<< australijskim materijalom je rezultirala u poplavi jednočinki koje govore o teškoćama pionirskog života"¹⁸⁵. Značajniji pisci dramskih tekstova su u Australiji malobrojni.

---

¹⁸³ Henger, Junis: "Australijska drama", prevela Zulejha Ridanović, *Treći program radio-Sarajeva*, 1983, g. 12, br. 40, str. 201-203.

¹⁸⁴ Covell, Roger; Helpmann, Sir Robert; Kippax, Harold; MacCallum, Mungo; Thornhill, Michael: *Entertainment Arts in Australia*, Paul Hamlyn, Adelaide, 1968, str. 13 i 15.

¹⁸⁵ Henger, Junis: *Op. cit.*, str. 207.

Jedan od njih je **Daglas Stjuart**, pisac koga smo već pominjali kao istaknutog pesnika. Napisao je šest drama u stihu: *Vatra na snegu* (*The Fire on the Snow*, 1944), koja se bavi tragičnom ekspedicijom kapetana Roberta Skota na Severni Pol 1912. godine, predstavlja Stjuartov najveći književni uspeh i prevedena je na devetnaest jezika. *Ned Keli* (*Ned Kelly*, 1943) još jedna je značajna Stjuartova drama patriotskog tona: ona govori o dogodovštinama legendarnog australijskog popularnog junaka po uzoru na Robina Huda i njegove razbojničke družine. Ostale drame su mu *Zlatni ljubavnik* (*The Golden Lover*, 1944), koja je pisana toplim stilom punim humora, te je najprijatnija od svih Stjuartovih drama, pa radio drame *Zemljotres* (*The Earthquake Shakes the Land*, 1946) i *Brodolom* (*Shipwreck*, 1947) i *Ribarev duh* (*Fisherman's ghost*, 1960).¹⁸⁶ Stih kojim su pisane Stjuartove drame nenametljivog je ritma, tako da dijalozi, izgovoreni naglas, odaju utisak proze.

Pozorišni glumac i realistični dramski pisac **Rej Loler** (Ray Lawler, 1921 -) napisao je dosada jedinu autentično australijsku dramu¹⁸⁷, *Leto sedamnaeste lutke* (*The Summer of the Seventeenth Doll*, 1955). U njoj je istražio legendu o snazi australijskog doseljenika u borbi s prirodom. Drama zaslužuje uspeh koji je postigla jer, uprkos povremenim ustupcima sentimentalizmu usled potrebe za ostvarenjem zarade, uspeva da Australiju predstavi na način koji je u isto vreme istinit i potresan. Drama *Jedan dan u godini* (*The One Day of the Year*, 1962) **Alana Sejmura** (Alan Seymour, 1927 -) ostvarila je gotovo jednak uspeh kod publike. Pisana je bez iluzija, a govori o slavi ratnika poginulih u Drugom svetskom ratu ("jedan dan" o kome je reč je *Anzac Day*, Dan pobede), i isprva je bila zabranjena za prikazivanje.

Doroti Hjuit (Dorothy Hewett, 1923 -) je pesnikinja, dramski pisac, romanopisac i novinar komunističkih uverenja. Nadobudne i snažne prirode, imala je buran privatan život. Objavila je više zbirke poezije i romana trajne vrednosti, i osvojila mnogobrojne prestižne australijske književne nagrade. Drame je počela da piše sredinom šezdesetih godina. Drama *Ovaj starac ide kući teturajući* (*This Old Man Comes Rolling Home*, 1976) postavljena je na scenu 1966. godine u Pertu. U drami, koja se bavi neuspelom pokušajem vlade da se komunistička partija stavi izvan zakona, idealizuju se ličnosti komunističkih aktivista. Uprkos tome, *Ovaj starac ide kući teturajući* ostaje najvitalnija drama Doroti Hjuit. Godine 1992. objavljene su joj *Sabrane drame* (*Collected plays*), gde se nalaze njena najčešće igrana drama, *Kapela straha* (*The Chapel Perilous*); *Bombone i ruže za Doli* (*Bon-bons and roses*

---

¹⁸⁶ Wilde, W.H. et al. (prir.): *Op. cit.*, "STEWART, Douglas", str. 720 -721

¹⁸⁷ Seymour-Smith, Martin: *Op.cit.*, str. 193

for Dolly), drama o magičnom svetu filma u kojoj se smenjuju snoviđenja i realnost naslovne junakinje; *Otrcana šuplja priča (The Tatty Hollow Story)*, drama kroz koju se prelama otpor koji autentična ličnost pruža ulogama koje joj se nameću spolja; *Zlatne bakute (The Golden Oldies)*, koja se bavi dosadom i frustracijom žene koja živi u okvirima prihvaćenih vrednosti srednje klase; *Lepa gđa Portland (The Beautiful Mrs Portland)*, klasična drama ibsenovskog tona, i *Čovek iz Mukinupina (The Man from Mukinupin)*, njena najbolje napisana drama. Hjuritova je napisala i dva mjuzikla, *Mačja šapa (Catspaw)* i *Džoan (Joan)*.

Dve rane drame **Patrika Vajta**, *Svakodnevne žene (Bread and Butter Women)* i *Škola za prijatelje (The School for Friends)*, igrane u Sidneju 1935. godine, sam Vajt opisuje kao “inferiorne komedije”. Drama *Povratak u Abisiniju (Return to Abyssinia, 1948)* izvedena je u pozorištu Bolton u Londonu, ali je njen tekst izgubljen. Kasnija dela Patrika Vajta predstavljaju prekretnicu u dramskom stvarlaštvu Australije, uvodeći period eksperimentalne drame. Kako je po mentalitetu prozni pisac, Vajt je pisao svoje drame nadrealističkim stilom, uz poetska preterivanja prilikom prikazivanja ličnosti i scena koja idu do grotesknosti i uz pojačanu upotrebu simbola¹⁸⁸. Njegova drama *Sahrana (The Ham Funeral, napisana 1947, igrana 1961)* impresivna je po svojoj tehnici i kontrolisanoj snazi i uspešnoj upotrebi simultane scene koja podseća na Judžina O’Nilu. S obzirom na godinu kad je stvorena, ona je odista izuzetan pokušaj uvođenja ekspresionizma u pozorište. *Period u Sarsaparili (The Season at Sarsaparilla)* otelotvoruje karakteristično Vajtovo traganje za smislom života pojedinca u bezličnom mentalitetu modernog sveta. Ostale njegove drame, *Vedra duša (A Cheery Soul)*, *Noć na ćelavoj planini (A Night on Bald Mountain)*, *Velike igračke (The Big Toys)*, *Rastinje (Netherwood)* i *Signalni vozač (Signal Driver)*, kombinuju realizam, nadrealizam, fantaziju i satiru, i istražuju uobičajene teme usamljenosti, otuđenja i složenosti australijskog društva¹⁸⁹.

Od novozelandskih dramatičara, koji nisu dali posebno značajan doprinos svetskoj istoriji dramskog stvaralaštva, možemo istaći Frenka Sardžsona, koga smo već pominjali u kontekstu njegovog proznog stvaralaštva. *Rvanje s anđelom (Wrestling with the Angel, 1964)* zbirka je koja sadrži dve drame: *Vreme za setvu (A Time for Sowing)*, o misionaru koji je napisao prvu gramatiku maorskog jezika, i *Kolevka i jaje (The Cradle and the Egg)*.

---

¹⁸⁸ Henger, Junis: *Op. cit.*, str. 209.

¹⁸⁹ Wilde, W.H. et al. (prir.): *Op. cit.*, “WHITE, Patrick”, str. 812

Kao što je već rečeno u odeljcima o prozi i poeziji, šezdesetih i ranih sedamdesetih godina u australijskom pozorištu i na području dramskog stvaralaštva dolazi do odvajanja od konvencionalnih modela izražavanja. Dolazi do “razvoda” između stvaralaštva novijih dramskih pisaca i poimanja pozorišta u redovima srednje klase¹⁹⁰. Nezavisno pozorište “La mama” osnovano je u Sidneju 1967. godine, u trenutku kada su državna pozorišta povlačila finansijski sigurne poteze i uvozila hitove niske umetničke vrednosti. Ovo malo pozorište steklo je neslućenu popularnost i ukazalo na postojanje nove publike, zainteresovane za nov izraz. “La mama” je privlačila i otkrivala mlade pisce i pružila im mogućnost da iznađu sopstvene forme za izražavanje svojih interesovanja i odgovore na one uticaje koji su ih najviše zanimali. Nakon toga osniva se *Australijska izvođačka grupa (Australian Performing Group)*, i odlični dramski pisci koji su sa njom saradivali u to vreme - **Dejvid Vilijemson** (David Williamson, 1942 -) i **Džek Hiberd** (Jack Hibberd, 1940 -) - otvoreno su kritikovali australijsko društvo i postojeće pozorište, koje su sagledavali kao organ društva koji izražava njegovu ideologiju. Da bi mu se suprotstavili i istakli svoja interesovanja, i formalna i ideološka, morali su da stvore alternativu¹⁹¹.

---

¹⁹⁰ Covell, Roger; et al: *Op. cit.*, str. 17

¹⁹¹ Kirnen, Brajan: “Nova australijska književnost”, str. 44.

CIP – Каталогизација у публикацији

Народна библиотека Србије, Београд

82

БАЛКАНСКИ КЊИЖЕВНИ ГЛАСНИК

[Електронски извор] / Главни и одговорни уредник Душан Гојков. –

Електронски часопис. – 2005. Бр. 0-1 – - Београд

(Маријане Грегоран 69): Балканско књижевно друштво, 2005 –

Интернет претраживач

Начин приступа (URL)

<http://www.balkanwriters.com>

Двомесечно. – Насл. са насл. екрана. – Опис извора дана 13. 06.

2006. – Нулти, пробни број изашао 2005. године

ISSN 1452-9254 = Балкански књижевени гласник (Online)

COBISS.SR-ID 141175564

Данијела Камбасковић-Саверс, Струје и правци аустралијске и

новозеландске књижевности до краја 20. века, критика; БКГ № 5,

Свеска 6, додаток

CIP – Katalogizacija u publikaciji

Narodna biblioteka Srbije, Beograd

82

BALKANSKI KNJIŽEVNI GLASNIK

[Elektronski izvor] / Glavni i odgovorni urednik Dušan Gojkov. –

Elektronski časopis. – 2005. Br. 0-1 – - Beograd

(Marijane Gregoran 69): Balkansko književno društvo, 2005 –

Internet pretraživač

Način dostupa (URL)

<http://www.balkanwriters.com>

Dvomesечно. – Nasl. sa nasl. ekrana. – Opis izvora dana 13. 06. 2006.

– Nulti, probni broj izašao 2005. godine

ISSN 1452-9254 = Balkanski književni glasnik (Online)

COBISS.SR-ID 141175564

Danijela Kambasković-Sawers, Struje i pravci australijske i

novozelandske književnosti do kraja 20. veka, kritika; BKG № 5, Sveska

6, dodatak

*Copyright © by Danijela Kambasković-Sawers
& Balkanski književni glasnik – BKG, 2006.*